



## **Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online**

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### **Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor**

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### **Ophavsret**

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### **Links**

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dome

Kirsten Reinhold & Ellen Bjørn Rasmussen

Peder Pedersen Bjørns

LIV og LEVNED

2018



Kirsten Reinhold & Ellen Bjørn Rasmussen

Peder Pedersen Bjørns  
**LIV** og **LEVNET**

2018

**Peder Pedersen Bjørns LIV og LEVNED**

1. udgave 1. oplag

© Kirsten Reinhold og Ellen Bjørn Rasmussen

Redigering og layout: Forfatterne

Forside: Udsnit af Nakskov Byfoged Justitsprotokol 1857-64, 1. dom

Bagside: Billeder fra familietræf 2014. Foto: Erik Reinhold

Tryk: LF Trykteam A/S

## Peder Pedersen Bjørn. To gange straffet for tyveri

Det er ikke usædvanligt at have straffede aner; men mange finder ikke oplysningerne, fordi det ofte er tilfældigheder, der afgør, om man finder netop det spor, når man tager fat på at studere sin slægts historie. Det var det også i vores tilfælde, en lille notits i en kirkebog om, at en mand havde været i Vridsløse Statsfængsel satte ”sporlegen” i gang. Ikke desto mindre er det i de tilfælde, hvor mennesker kommer i konflikt med samfundets love og regler, at det oftest sætter sig spor i arkiverne.

Det er heller ikke noget, man skal skamme sig over. Det er ikke vores ansvar; men de relevante retsprotokoller giver os en masse viden, som vi kan glæde os over, og dernæst begræde de dårlige sociale forhold og den store ulighed i samfundet, som ofte var årsagen til, at folk blev lovovertredere. Det kan roligt siges om den historie, vi her vil fortælle om en af vore tipoldefædre Peder Pedersen Bjørn<sup>1</sup>, som to gange blev straffet med Forbedringshus for tyveri.

Slægtslinien ser sådan ud: Peder Pedersen Bjørn → Rasmus Peder Bjørn → Sofus Ejnar Bjørn → Emmy, Else, Erik, Ebba, Erna Bjørn → o.s.v. (førstes tipoldebørn)

## Peder Pedersen Bjørns opvækst og giftermål.



*Herredskirke kirke*

I Herredskirke sogns kirkebog kan man læse, at Peder Pedersen er født den 28. december 1837, søn af indsidder Peder Pedersen og hustruen Marren Johanne Hansdatter. De bor i Lille Løjtofte i Herredskirke sogn.

---

<sup>1</sup> I denne historie vil vi kalde ham Bjørn

Peder Pedersen bliver døbt den 25. februar 1838 i Herredskirke kirke.

Faddere [er nævnt her fordi de ofte optræder i forskellige sammenhænge senere i dåbsbarnets liv]:

1. *Pigen Maren Cathrine Rasmusd: i L:L:*
2. *Pigen Birthe Rasmusdatter ibidem*
3. *Inds: Hans Thue*
4. *Hmd. Lars Hansen*
5. *Ungk: Christen Ziersen, disse tre i Lille Løjtøfte*

Bjørn blev født som det ældste barn ud af en søskendeflok på 5 i faderens tredje ægteskab. Han var 25 år ældre end den tredje hustru. Moderen havde ikke været gift tidligere; men fik en pige i 1835 med en tjenestekarl ved Sæbyholm, der på det tidspunkt sad i arresten i Nakskov. Den lille pige døde blot 2½ år gammel i Lille Løjtøfte, efter at moderen var blevet gift med Bjørns far.

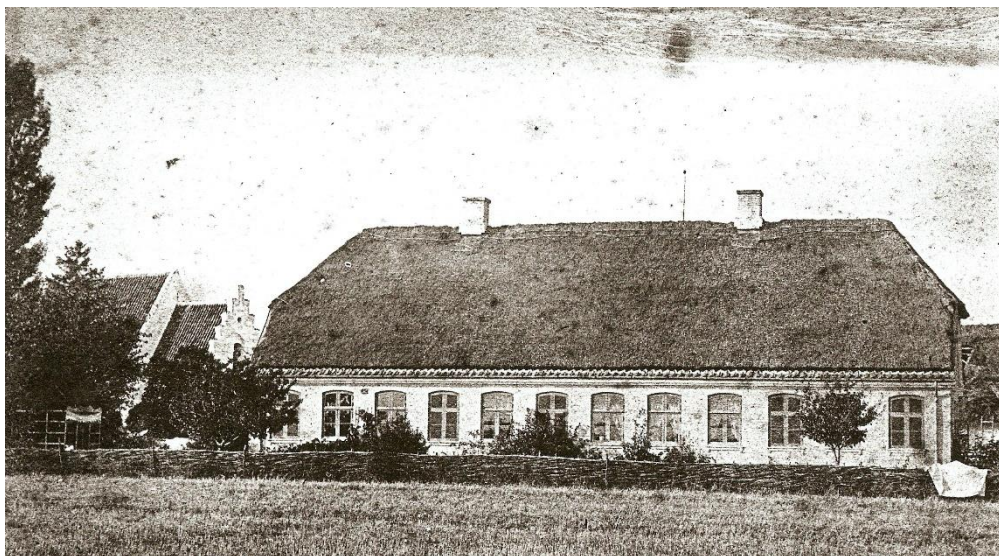
Han voksede op i meget fattige kår. Da Bjørn blev konfirmeret i Herredskirke kirke den 18. april 1852 var faderen blevet fattiglem og boede i Løjtøfte sogns fattighus. Kirkebogen betegner også Bjørn som fattiglem, "*der forses af det offentlige, forældrene formår det ikke*". Ved konfirmationen fik Bjørn skudsmålet: Kundskaab g.<sup>2</sup>. [ikke imponerende] og opførslen betegnes som "*meget anstændig*".



Kilde: Historiske kort på nettet <https://hkpn.gst.dk/>.  
- her Højt målebordsblad, Horshunde, målt 1890

Familien ender i Løjtøfte fattighus ca. 1850, idet oplysningerne i kirkebogen ved datteren Maries fødsel i 1849 ikke nævner noget om, at faderen er fattiglem; men ifølge folketællingen 1850 flytter familien fra Ringseby til Lille

Løjtøfte og da bor de i fattighuset. Fattiggården lå tæt på Løjtøfte kirke. I dag hedder det Toftevej.



*Bjørn har med stor sandsynlighed gået i skole i bygningen øverst. Det er Løjtøfte gl. stråttækte skole, dat. ca. 1825-1840; men sandsynligvis bygget omkring 1740.*

*Nederst Lille Løjtøfte gl. skole, bygget på tomterne af den gamle skole, dat. 1850-1902, hvorefter man byggede en helt ny skole på den anden side af vejen.*

*Denne bygning eksisterer stadigvæk.*

*Dateringen er lidt usikker, så Bjørn kan i realiteten have gået i skole i begge bygninger.*

*Begge billeder er fra Ravensborg lokalhistoriske Arkivs samling.*

En opvækst i et fattighus har helt sikkert været meget barsk og givet de dårligste forudsætninger for at komme godt videre i livet. Vi kender ikke grunden til, at familien er kommet til at bo i fattighuset, det hænger muligvis sammen med farens sygdom. Det fremgår i hvert fald, at faderen (Peder Pedersen) døde ”*af ene tæring*” i 1854. Ved folketællingen 1855 bor Maren Johanne stadig i fattighuset sammen med de tre yngste børn.

At modtage fattighjælp var i datidens samfund dybt deklasserende både socialt og retsligt. Understøttelsen blev betragtet som lån og ofte alene udbetalt i naturalier. Fattighuset var også ofte gamle udslidte og forfaldne huse, som skulle huse f.eks. to familier i samme rum. Selv efter Grundlovens vedtagelse 1849 betød fattighjælpen fortabelse af borgerlige rettigheder og for fattiglemmet krævede det tilladelse fra sognets fattigkommission at indgå ægteskab.

Den næste oplysning vi har om Bjørn er, at han ved Folketællingen i 1855 er tjenestedreng hos gårdejer og sognefoged Christen Ziersen i Løjtøfte. Christen Ziersen var også fadder ved Bjørns dåb i 1838. Kan det tænkes, at han har følt sig forpligtet til at ansætte ham?<sup>2</sup>

## Fra ungarl til gift mand



Den 25. juli 1858 blev 20 årige ungarl Peder Pedersen Bjørn på Søgaard i Branderslev gift med pigen Maren Cathrine Rasmussen der var 23 år og tjente hos gårdejer Holm i Skredtorpe, brylluppet foregik i Sandby kirke.

*Sandby kirke*

---

<sup>2</sup> Fam. Ziersen er familie nr. 9 i folketællingen 1855, og fattighuset, hvor hans mor og tre søskende bor (faderen er død), er familie nr. 6, så gården må ligge i samme område.



Maren Cathrine var født i Sandby den 2. september 1835, som yngste barn af Rasmus Madsen Greve og hustruen Birthe Christensdatter. Far Rasmus fik 10 børn i sit første ægteskab og tre her i andet ægteskab, det første, en datter, var dog dødfødt.

Lige som Peder, kommer Maren Cathrine fra små kår. Det fremgår ikke, at hun er født i Sandby Fattighus; men ved folketællingen 1834 i Sandby sogn, er faderen tjenestekarl i Sandby Præstegård, og moderen bor i Fattighuset med Rasmus Madsen Greves to yngste børn fra første ægteskab og Maren Cathrines storebror, Christen. Maren Cathrines far dør året efter, hun er født, og på det tidspunkt bor familien stadig samme sted. Og det er også dér, Maren Cathrines mor, Birthe Christensdatter, dør i 1873.

Hvis det som nævnt tidligere er foregået efter fattiglovens bestemmelser har Christen Ziensen skulle give tilladelse til ægteskabet mellem Bjørn og Maren Cathrine. Det har sikkert haft betydning, at deres ældste barn, datteren Laura, var på vej. Det var trods alt nok bedre end et uægte født barn, der skulle forsørges af det offentlige. Laura blev født 9.12. 1858 i Sandby.

Ved hjælp af af- og tilgangslisten i kirkebøgerne er det muligt at følge familien i de følgende år. Den 2.5.1859 flytter de til Herredskirke sogn og 1.5. 1862 rejser de til Ø. Carleby, Halsted sogn. Det er her i afgangslisten i Herredskirke, vi finder den tilføjelse, som sætter hele vores arkivøgning i gang. Der står nemlig: *"Manden har, under sit Ophold i Nakskov, været dømt til og hensat i Forbedringshuset i Vridsløselille"*, og ligeledes står der i tilgangslisten i Halsted kirkebog: *"med Kone og 2 børn (straffet for Tyveri)"*. 2 børn kan ikke passe, med mindre der har været et plejebarn. Deres næste barn, vores oldefar, fødes først i april 1863.

Ved en gennemgang af folketællingen 1860 finder vi Bjørn i arresten i Nakskov. Et yderligere kig i denne folketælling giver et bud på, at datteren Laura sandsynligvis er den Laura, der opholder sig hos Lars Rasmussen (fadder ved Lauras dåb) i Sandby som plejebarn og hustruen Maren Cathrine kunne være hende, der er tjenestepige hos skipper Anders Christensen i Fruegade, Nakskov, fødestedet stemmer. Hun står ganske vist opført som ugift; men man skiltede nok ikke så meget med, at ens mand sad i arresten, og Bjørn angiver jo også i stamrullen (side 17), at være ugift.

Folketællingen viser også, at Bjørn i arresten havde selskab af personer, der var arresterede for bl.a. tyveri, brandstiftelse, hæleri og lign. samt enke-mand Anders Christensen Ryde, der havde ombragt kone og tre børn.

## Hvad fortæller lægdsrullerne?

Flere oplysninger om Bjørn findes i Lægdsrullen. I denne periode blev alle drenge nemlig indskrevet i lægdsrullen fra fødslen. Bjørn, født 28. december 1837 blev optaget i lægdsrullen 1838 og slettet i 1849. Han blev igen indskrevet i lægdsrullen omkring 1852 og slettet i 1875.<sup>3</sup>

*PPB står første gang opført på lægdet for Løjtøfte i 1838:<sup>4</sup>*

*2. sjællandske udskrivningsdistrikt i Maribo amt, lægd nummer 70*

*Peder Bjørn står som sidste person på opslag 175 (han er jo også næsten lige født) med nummer 115, og nyt nr. 76 Peder Pedersen (far: Peder), født i L. Løjtøfte 28. December 1837.*

*Vi finder Bjørn igennem årene og kan derved se, at familien kortvarigt opholder sig i Halsted sogn efter 1843; men er tilbage i Herredskirke sogn i 1846, hvor det fremgår, at han dog opholder sig i Ringsebye. Som 9 årig er Bjørn sandsynligvis allerede sendt ud at tjene.*

*I 1849 er Bjørn blevet 11 år gammel og opholder sig i Lille Løjtøfte. Her benævnes han første gang fattiglem.*

*Det stemmer overens med, at hele familien er almisselemmer og bor i Løjtøfte sogns fattighus ved folketællingen 1850.*

*I 1854 opholder Bjørn, nu 17 år gammel, sig stadig i Lille Løjtøfte; men her er der også en vedtegning, der fortæller: "Ifølge Dom 9/3 60 Hensat til 2 Aars Forbedringshuus Arbeide for Tyverier 31/60 Anmeldt i Forbedringshuset."*

*Hovedrullen 1863, som Nr. 26 med nyt nr. 15 står PPB [det er denne, der henvises til i "Statsfængslet i Vridsløselille. Stamruller (protokoller) 1859-1861"] Fattiglem Peder Pedersen Bjørn, søn af Peder, født i Lille Løjtøfte 1837, opholder sig Lægdet (Løjtøfte).*

*Vedtegning: Er ifølge Dom 6/3 60 hensat til 2 Aars Forbedringshuusarbeide for Tyveri. Anvendes i Henhold til V: L. § 7.<sup>5</sup>*

*Er efter Dom 15/2 63 hensat til 3 Aars Forbedringshuusarbeide for Tyveri 23/63*

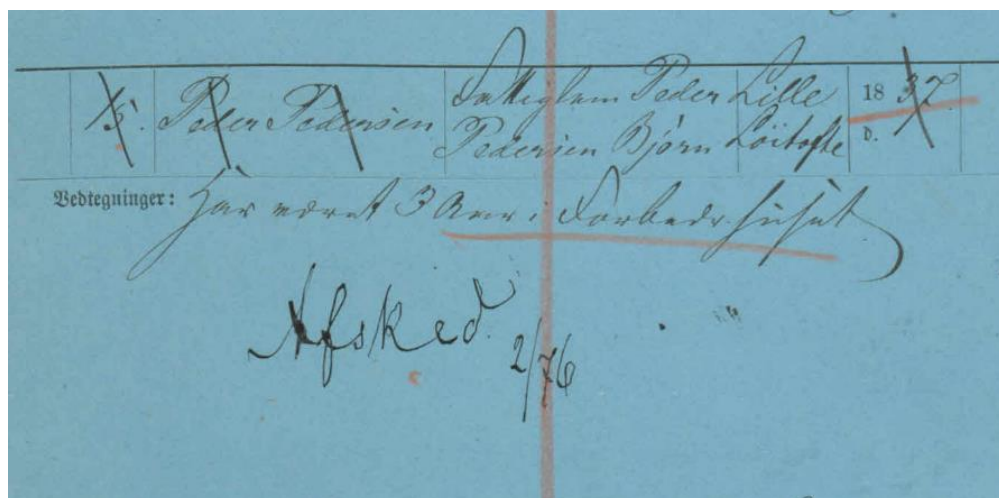
---

<sup>3</sup> I 1849 blev alderen for optagelse på lægdsrullen nemlig ændret fra fødeåret til 14/15 år (ved konfirmation), derfor blev han slettet af lægdsrullen i 1849, men blev optaget igen, da han blev konfirmeret. Samtidig blev alderen for sletning af lægdsrullen ændret til 38 år.

<sup>4</sup> Findes via DAISY: Maribo amt, 1838 N, Landrulle / hovedrulle, Lægd 62 - 95, hvor man bladrer frem til lægd nr. 70 (Løjtøfte sogn)]

<sup>5</sup> Lov om almindelige Værnepligt for Kongeriget Danmark 12. februar 1849

I Lægdsruller 2. udskrivningskreds (1859-1931) → 1863 N Hovedrulle, omskrevet 1873 269 - 1863 N Hovedrulle, omskrevet 1873 370 [her opslag 48, lægd 276 Løjtøfte] finder vi Peder Pedersen Bjørn sidste gang idet han nu er 38 år.



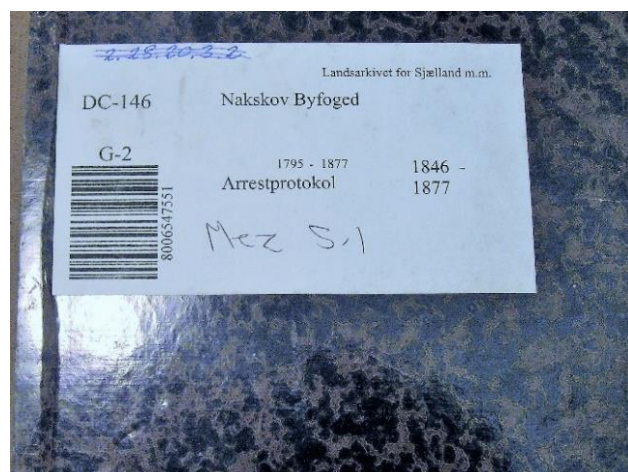
Teksten fortæller at han har været 3 Aar i Forbedr.huset. Afsked 2/76 [2/76 må være et sagsnummer, det har ikke været muligt at finde en lægdsrulle med yderligere oplysninger].

Vi havde jo nok en fornemmelse af, at oplysningerne om, at han havde været i forbedringshuset og henvisningen til § 7 i Lov om almindelig Værnepligt betød, at PPB ikke længere var ønsket i militæret med en plettet straffeattest.

I februar 1849 underskrev Frederik 7. den nye danske værnepligtslov, som indebar, at værnepligten blev ligeligt fordelt på den mandlige del af landets befolkning. Indtil da havde værnepligten næsten udelukkende hvilet på bondestanden. Købstadbeboere, borger og adel havde været fritaget og udfyldte kun de højere positioner i hæren. Almindelig værnepligt blev i første omgang indført ved en midlertidig anordning i september 1848, da der i forbindelse med Treårskrigen (1848-50) opstod behov for en større militær styrke. Selve loven vedtoges i februar 1849 efter længere tids forhandlinger i Den Grundlovgivende Rigsforsamling, og den må ses i tæt sammenhæng med demokratiseringsstrømninger og det samtidige arbejde med at forfatte Danmarks første grundlov. I lovens almindelige betingelser hedder det: "Alle de, som ere dømte paa Æren [§6] eller have lidt Straf af offentligt Arbejde [§7], ville, som uværdige til at tjene i Vor Armee eller paa Vor Flaade, være at udelukke af samme, dog uden at de derfor fritages for i fornødent Fald at anvendes ved særlige Arbejdscommandoer og deslige, i hvilket Øiemed de forblive staaende i Rullen, indtil de opnaae den Alder, med hvilken Værnepligten i Almindelighed ophører."

## Arrestationen og opholdet i Nakskov arrest

Nu følger det spændende arbejde med at finde de relevante dokumenter i Rigsarkivet både i papirform og digitaliseret. Her starter søgningen på Rigsarkivets hjemmeside: SA.dk. Det første skridt i eftersøgningen er at finde ham i *Nakskov Byfoged: Arrestprotokol 1846-1877*, hvor vi under arresterede 1859 med løbenummer 60 fandt Bjørn og flg. oplysninger:



*Tjenestekarl Peder Pedersen Bjørn af Øllingsøgaard. Født i Lille Løitofte. 22 Aar. Middel af højde, blon Haar, blaa øine, stærk af bygning. Arresteret 15 Novb. kl. 3 Eftermiddag [1859] under Byfogeden i Nakskov Hr. Cancelliraad Brücker's Jurisdiction.*

*Sigtet for Tyveri  
Skal ifølge Nakskov Kjøbstad Extraret af 6. Marts*

*1860 hensættes i Forbedringshus Arbejde i 2 Aar aproberet af Stifamtet 18. Marts 1860. Der er intet noteret om ekstra straffe under afsoningen.*

*Udgaet fra Arresten 20. Marts Formiddag Kl 11½ efter 126 Dage i Arresten. Ved at visitere Arrestanten forefandtes 9 Sk og et Uhr.*

Underskrevet:

P. Pedersen

Det kan tilføjes, at hans medanklagede og medskyldige, Hans Olsen Holse, der må siges at være initiativtageren til tyverierne, står som nr. 59 i samme protokol. Om ham anføres:

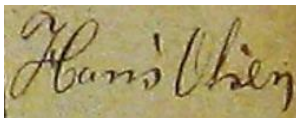
*Ungkarl Hans Olsen Holdse af Nakskov, født i Købeløv, 19 Aar gammel. Middel af Væxt, blond Haar, blaa Øine, Stærk af bygning, et Ar over det venstre Øie og Tarmbrok. Arresteret den 10 Novbr. Aften kl. 11 ved Byfogden i Nakskov, Hr. Cancelliraad Brücker's Jurisdiction for Tyveri.*

*Skal ifølge Nakskov Kjøbstads Extraret af 6 Marts 1860 hensættes i Forbedringsarbejde i 4 Aar aprobeeret af Stiftamtet 18 Marts 1860.*

*Udgaet fra Arresten den 20 Marts Formiddag Kl 6½ efter at have tilbragt 106 Dage i Arresten.*

*Ved at visitere Arrestanten forefandtes 5 M 14 Sk.*

Underskrevet:



Hans Olsen

## Retssagen

Under arrestationen gennemføres retssagen med byfoged og borgmester C.D.G. Brücker som dommer ved Nakskov Kjøbstads Extraret. Dommen afsiges 6. marts 1860.

Ved hjælp af *Nakskov Byfogeds Strafferegister 1800-1867* fandt vi en henvisning til *Nakskov Byfoged: Justitsprotokol 1857 4/5-64, pagina 284*, hvor sagen mod Peder Pedersen Bjørn og Hans Olsen Holse er beskrevet.

I Justitsprotokollen får vi en nøje gennemgang af de to tyverisigtedes forseelser. Nogle ligger år tilbage; men der er åbenbart blevet opbygget så mange beviser, så det kunne føre til en retssag, Vi har her valgt uddrag fra justitsprotokollen med de dele af anklagepunkterne, hvor Bjørn var tiltalt som medskyldig. Det drejer sig om tre punkter.

Hans Olsen er derudover tiltalt for 11 tilfælde af tyveri af alt fra sølv-lommeur, skjorter, franske træsko, uldtrøje, penge m.m. Det stjalne opgøres til en værdi af omtrent 40 Rd; men samtidig fremgår det, at det meste af det stjalne er leveret tilbage til de bestjalne. Man får nærmest indtryk af, at denne unge mand Hans Olsen Holse er kleptomane. Dette indtryk, at Hans aldrig kom ud af den kriminelle løbebane får vi bekræftet ganske tilfældigt af et referat af et møde i Kjøbeløv Fattiggaard mange år senere nemlig 18. december 1892, hvor Hans Olsen Holse er på dagsordenen og hvor man vedtager ”at søge at få ham anbragt paa Saxkjøbing Arbejdsanstalt, forsaavidt anden Plads til ham ikke snart erholdes”.

Men nu til de anklagepunkter i Justitsprotokollen, hvor vor tipoldefar er tiltalt som medskyldig:

*”De nærmere Omstændigheder i nærværende Sag hvorunder Arrestanterne Hans Olsen Holse og Peder Pedersen Bjørn ifølge Stiftamtets Ordre af 14. Januar 1860 tiltales for Tyveri ere følgende:*

## Det første tyveri:

*”Den 31. Juli 1857 har han i Forening med Medtaltalte Bjørn begaaet et Indbrud i et Væver i Kjøbeløv Christen Hansen tilhørende imellem lille Kjøbeløvegaard og Kjøbeløv Kirke beliggende Huus. Da den øverste af de 2 Halvdøre, som føre ind til Huuset og som var aflaaet med en i en Haspe og Krampe anbragt Hængelaas, kunde løftes af Hængselsstablerne, uden at Hængelaasen behøvedes at tages fra og igjen løftes paa Stablerne, havde han i Forening med Medtaltalte paa denne Maade banet sig Adgang ind i Huset, hvor de havde stjaalet en Halvpot-flaske med Brændeviin i, i alt til en Værdi af 1 M. 2 Par lange Uldstrømper til en Værdi af 5 M. Parret og en Strygestik til 3 Sk foruden nogle gamle Strygestikker uden Værdi, altsaa i alt for 11 Mark 3 Sk. Brændeviinen drak de i Forening og Hoserne og Strygestikkerne deelttes.”*

## Det andet tyveri:

*”Da han i Forening med Medtaltalte Peder Bjørn en dag i October Maaned f.A. (1858) kjørte Gruus paa den fra Nakskov forbi Lienlund (tilføjet med småt: Høireby) til Rødby førende Vei gik han, efter foregaaende [forudgaaende?] Aftale med Medtaltalte og i den bestemte Hensigt at stjæle, hvis Leilighed dertil maatte tilbyde sig, først ind i et Huus, for under det falske Paaskud at Noget af Seletøiet var sprunget at laane et Stykke Reb til at binde det sammen med, men i Virkeligheden for at stjæle - da han fandt Huset ubeboet og et Stykke af Ydervæggen nedfaldet krøb han igjennem den derved fremkomne Aabning ind i et Rum hvor han tilvendte sig en der henslængt gammel Vest, hvorpaa Eieren dog ei har kunnet ansætte nogen Værdi. Under lignende Paaskud begav han sig derefter ind i et andet Hans Rasmussen tilhørende Huus hvis Dør han, da han fandt den aflukket og beboerne vare fraværende, og brød idet han med Magt trykkede den ind, saa at Laasegjækken sprængte Slutblikket fra. Med den til et i Stuen værende Skab hørende Nøgle, som han fandt liggende oven paa Skabet, oplukkede han derpaa dette og tilvendte sig de rede Penge, han fandt der i alt 9 M hvoraf han deelte den ene med Medtaltalte som imidlertid holdt ude paa Veien for at passe paa og hvem han indbildte at han ikke havde faaet mere end 1 M. For denne Mark bestemte de at købe Æbler i et 3die ved Veien liggende Huus idet de aftalte at medens Hans Olsen handlede med Huusmandskonen paa Loftet om Æblerne, skulde Peder Bjørn see om han muligen kunde tilvende sig en eller anden Gjenstand, hvilket Forsæt de imidlertid hindredes i at udføre derved at Konen ingen Æbler havde at sælge.”*

## Det tredje tyveri:

*”Samme Dag stjal begge Tiltalte da de kjørte forbi Gartner i Ullersløv Christian Jensens Sted, Gulerødder i dennes ud til Veien vendende Have og Æbler i Gaardmand Hans Danielsens Have, ligesom de i Forening i Løbet af sidst afvigte Sommer oftere have stjaalet Æbler og Pærer i deres Husbonds Vognmand Hees og Districtslæge N.C. Møllers Haver herved Byen. Men ligesom Ingen af de her omhandlede Bestjaalne have kunnet opgive hvor meget der paa denne Maade er blevet dem fravendte, saaledes har heller ikke de Tiltalte formaaet dette.”*

## Domsafsigelsen

For de 14 tilfælde af tyveri idømtes Hans Olsen Holse 4 års forbedringshusarbejde, idet han tidligere har været fængslet 3 gange 5 dage for tyveri.

*”Hvad dernæst angaaer Tiltalte Peder Pedersen Bjørn da er det ved hans egen Tilstaaelse i Forbindelse med de oplyste Omstændigheder godtgjort, at han har gjort sig skyldig i det oven for under 1 anførte Indbrudstyveri i Kjøbeløv og i Medvirkning til Udførelsen af det under 12 nævnte Indbrudstyveri paa Rødby Weien samt i de under 13 anførte Frugttyverier. For dette Forhold vil Tiltalte Peder Pedersen Bjørn, der er født den 28 December 1837 og saaledes var over criminel Lavalder da det første Indbrud blev begaaet, være at ansee efter den nævnte Frs §12 1ste Membrum<sup>6</sup> og §21 og skjønnes Straffen i Betragtning af hans unge Alder og de øvrige Omstændigheder passende at kunne bestemmes til Minimum af den foreskrevne Straf nemlig 2 Aars Forbedringshuus. Da de Bestjaalne have frafaldet Krav paa Erstatning bliver der heller ikke for hans Vedkommende Tale om at paalægges ham noget Ansvar i den Henseende. Begge Tiltalte ville derfor have in solidum at udrede hver for sit Vedkommende med deres Anholdelse forbundne Omkostninger og hvor Halvdelen af de med deres Tiltale og Transport til Straffeanstalten forbundne Omkostninger, hvorunder Salair til Actor Procurator Barfoed 5 Rd og til Defensor Prøveprocurator Heinrichsen 4 Rd.*

*Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.”*

### *”Thi kjendes for Ret*

*De Tiltalte Arrestanterne Hans Olsen Holse og Peder Pedersen Bjørn bør hensettes til Forbedringshusarbejde, Førstnævnte i 4 og Sidstnævnte i 2 Aar, samt*

---

<sup>6</sup> iflg. latinskordbog.dk: **membrum** -i, n. 2) fig. en del, et led af noget;

*in solidum udrede hverfor sit Vedkommende de med deres Anholdelse og hver Halvdelen af de med deres Tiltale og Transport til Straffestedet forbundne Omkostninger, hvorunder i Salair til Actor Procurator Barfoed 5 Rd og til Defensor Prøveprocurator Henrichsen<sup>7</sup> 4 Rd.*

*At efterkommes efter Justitiens nærmere Foranstaltning under Adfærd efter Loven.*

*(Afsagt d: 6 Marts 1860)*

**Brücker**  
*(underskrevet)*

## Lidt om straffe for tyveri

Som det fremgår af dommen, har vores tipoldefar selvfølgelig deltaget i de nævnte tyverier i et vist omfang, om end begrænset. Derfor forekommer straffen hård set igennem vores tids briller.

Fra slutningen af 1700-tallet ændredes holdningerne til straffesystemet fra det meget rå og barbariske med pryglestraf, kagstrygning og brændemærkning, hvor hensigten alene var afskrækkende henimod tanker om, at straffene også skulle virke til opdragelse og forbedring. Dommen blev afsagt efter: *Forordning angående straffen for tyveri m.m. af 11. april 1840*. Straffene for første gangs tyveri af mindre værdier blev her fastsat til fængsel på vand og brød fra 2 gange 5 til 6 gange 5 dage, og ellers strafarbejde indtil 4 år. Foruden det stjålne værdi, skulle der også tages hensyn til den skade som den forurettede måtte have lidt. Der opregnes forskellige omstændigheder, som har indflydelse på straffens længde, for eksempel om det stjalne ikke kan holdes under lås og slå, om der er brugt vold eller falske nøgler for at få fat i kosterne, om tyven var ansat af den bestjålne eller tyveriet var begået uden at tyven var i økonomisk nød.

Der var imidlertid også nogle formildende omstændigheder der skulle tages hensyn til ved strafudmålingen: Det kunne være: ”*Ungdom, Enfoldighed, forsømt Opdragelse, Forførelse, uforskyldt Trang, foregaaende god Opførsel, den ved skiødesløs Bevogtning særdeles gievne Lejlighed, Aabenhjertighed i at tilstaae og Redebaandhed i at virke til den Bestiaalnes Skadesløsholdelse.*”

Det er således efter § 12 i forordningen Bjørn blev dømt til 2 års forbedringshus i 1860, 2 år er ifl. denne § minimumsstraffen. Byfogeden i Nakskov fandt altså ikke nogen formildende omstændigheder i dette tilfælde og takseredes tyverierne, som Bjørn havde lavet sammen med Hans Olsen, hvor det af

---

<sup>7</sup> Underretsprokuratorer: G.L.Barfoed og C.F.R.Henrichsen



retssagen dog fremgår, at det er den anden karl, som har været den toneangivende. Hans får jo til gengæld også 4 års forbedringshus.

Ved domsafsigelsen tales der om, at Bjørn og Hans skal betale sagsomkostninger til anklager 5 Rd. og forsvarer 4 Rd. Derfor er det nok på sin plads lige at notere lidt om datidens pengeenheder: 1 rigsdaler var 6 mark og 1 mark var 16 skilling. 1 rigsdaler svarer altså til 96 skilling. Det skal sættes i perspektiv af, at en arbejdsmand i København i 1859 kunne tjene 52 skilling pr. vinterdag og 64 skilling pr. sommerdag<sup>8</sup>. Bjørn ville ikke komme langt med de 9 sk han havde, da han forlod Nakskov arrest. Således må sagsomkostningerne have været langt over, hvad Bjørn og Hans har kunnet udrede.

---

<sup>8</sup> Poul Thestrup. Mark og skilling, kroner og øre

# Straffefangen Peder Pedersen Bjørn

Fra kirkebøgernes af- og tilgangslisterne vidste vi, at Bjørn skulle være i Vridsløselille Statsfængsel, så næste kilde blev at finde frem til *Stamrullen (fan-geprotokollen) for Vridsløselille Statsfængsel 1859-1861*. Nu begyndte der at tegne sig et tydeligere billede af Bjørn.

*Peder Pedersen Bjørn*

Il. N<sup>o</sup> 277/1860. Fange N<sup>o</sup> 256.

ge Saksbeholder Kjøbstads Extrarets i Dom af 6<sup>te</sup> Marts 1860. inddømt til  
 ifaarbejde i . . . . . Forbedringshus . . . . . paa 2 Aar.  
 nt i 1<sup>ste</sup> Instants ved (vide supran)

veret til Straffeanstalten den 12<sup>de</sup> December 1860 for Straffens paa 2 Aar. der af 22<sup>de</sup> Marts 1860.  
 iftæden udløber den 17<sup>de</sup> October 1861.

æet 13/11/61

Høide: middel	Figur: propædæet.	Værnepligtig eller Soindrulleret.				
Lemmer: stærke	Haar: mørke					
Øine: blå	Næse: almindelig	District.	Amt.	Lægd.	N <sup>o</sup>	Anmærkning.
Ansigtssfarve: rød	Taler: Dansk.	3 <sup>de</sup>	Maribo	7 <sup>de</sup>	26.	
Sædeles Kjendemerker:	Tungen.					

Fødested: Lille Lovløfte By og Løge.	Forbrydelsen, hvorfor Fangen er inddømt og de dermed nærmere forbundne Omstændigheder: <i>Tjveri.</i>	
Forsorgelsessted: Lovløfte Løge.		
Sidste Opholdssted: Olløngesgaard, Løllands Lovløfte.	Tidligere straffet: <i>Nej.</i>	
Næringsvei: Tjener.		
Alder: 23 Aar.		
Religion: luthersk		Confirmeret: ja
Kan læse: ja		Kan skrive: ja
Er <i>en</i> gift, har <i>ingen</i> Børn, er separeret:		
Sundhedstilstand ved Ankomsten: Godt.		

I Penge eller deslige: Af Klædningsstykker m. m.:  
 1 Bonnet af Bjørn, 1<sup>st</sup> Tørklæde, 1 Par Sko, 1 Bonnet af Kuller, 1 Par 1<sup>st</sup>  
 Buxer, 1 Brjalløse, 1 Mandes Strømpe, 1 Par 1<sup>st</sup> Buxer, 1<sup>st</sup> Væsk,  
 1 Mandes Hænder, 1 Par Udskræmpet, 1 Par Skjorte, 1 Børnenes.

Hvorledes Loven af 30 November 1857 er bragt i Anvendelse:  
*Opført i Straffeloven efter Lovens Mæne her, 1/2 af  
 1 Aar 100 Dage = 135 Dage. Lovden 1/10 61.*

Oplysninger om Fangens foregaaende Levnet samt Opførsel og Forhold i Straffeanstalten: 2 11/61

13/11/60 henført til 1<sup>ste</sup> Arrestklasse, 13/11/61 overført til 2<sup>de</sup> Klasse.

## Oplysninger fra stamrullen (sammenskrevet):

*Peder Pedersen Björn. Dom No 271/1860. Fange No 256.*

**Ifølge Nakskov Kjøbstads Extrarets Dom af 6te Marts 1860 Inddømt til Straffe-  
arbeide i Forbedringshus paa 2 Aar.**

**Dømt i 1ste Instants ved (vide supra)** [betyder: se ovenfor, i en tekst].

**Afleveret til Straffeanstalten den 12te December 1860 fra Straffeanst paa Chvn:  
der afl: d 22 Marts 1860. Straffetiden udløber den 17de October 1861. Afgaaet  
17/10 61.** (Om afkortelse af straffetiden se nedenfor)

**Signalement:** *Middel af Høide, proportioneret figur, stærke Lemmer, mørkt  
Haar, blaa Øine, almindelig Næse, sund Ansigtsfarve, taler dansk. Ingen særlige  
Kjendemerker.*

**Værnepligtig eller Søindrulleret:** *3die District, Maribo Amt, Lægd 70 No 26<sup>e</sup>*

**Generalia:** *Født i Lille Løietofte By og Sogn. Forsørgelsessted: Løietofte Sogn*

**Sidste Opholdssted:** *Øllingsøgaard, Lollands Sønderhrd*

**Næringsvei:** *Tyende. Alder: 22 Aar.*

**Religion:** *luthersk. Confirmeret: ja*

**Kan læse og skrive:** *ja.*

**Er ugift, har ingen Børn** [det står der faktisk, selv om det ikke passer].

**Sundhedstilstand ved Ankomsten:** *God.*

**Forbrydelsen, hvorfor Fangen er inddømt og de dermed nærmere forbundne  
Omstændigheder:** *Tyveri.*

**Tidligere straffet:** *Nei.*

**Medbragt i Straffeanstalten:** *1 Bomulds Skjorte, 1 do Tørklæde, 1 Par Seler, 1  
Bomulds Nattrøie, 1 Par do Buxer, 1 Brystlap, 1 Klædes Frakke, 1 Par do Bu-  
xer, 1 do Vest, 1 Klædes Kaskjæt, 1 Par Uldstrømper, 1 Par Støvler, 1 Portemo-  
nais*

**Hvorledes Loven af 30 November 1857 er bragt i Anvendelse:**

**Afkortet i Straffetiden efter Indsættelsen her, 1/3 af 1 Aar 100 Dage = 155 Dage.  
Løslids. 17/10 61.**

**Oplysninger om Fangens foregaaende Levnet samt Opførsel og Forhold i Straf-  
feanstalten:**

*d. 12/12 60 henført til 1<sup>te</sup> Arbejdsklasse, do 12/3 61 overført til 2<sup>den</sup> Klasse.*

---

<sup>9</sup> Se ovenfor oplysningerne om Lægdsrullen

## Et par kommentarer til Stamrullen

Det viser sig nu i Stamrullen, at Bjørn ikke kom direkte til Vridsløselille Statsfængsel efter at have siddet i arresten i Nakskov i 126 dage. Han blev først overført til Straffeanstalten på Christianshavn den 22. marts 1860, her må han have været indtil han, som der står på Stambladet kom til Vridsløselille den 12. december 1860. Det har ikke været muligt at finde noget Stamblad på ham i "Christianshavns Straffeanstalts protokol over Mandfanger, men i *Straffe protokol vedr. disciplinære straffe* for den 1. 12.1860 dukker hans navn op:

Indt.	Navn og No.	Torspændings Bef. Kaffen	Placat	Ligteret af	Forret samme Oav	Bemærkning
1860 Maj 26	No. 239, Peterens, Johan Carl	185/60	1. Retstil	1. Retstil	1	
Juni 7	No. 128, Benjamin, Alexander	287/60	2. Retstil	2. Retstil	2	
Juli 13	No. 128, Benjamin, Alexander	346/60	24. Retstil	24. Retstil	2	
Nov 16	No. 367, Berg, Carl	423/60	2. Retstil	2. Retstil	1	
20	No. 367, Berg, Carl	423/60	8. Retstil	8. Retstil	2	
Dec 1	No. 332, Bjørn, Peter Petersen	491/60	8. Retstil	8. Retstil	1	
1861						

Her står, at han er dømt til 8 Rottingslag<sup>10</sup>, fordi han har nægtet at udføre pligt arbejde, det fremgår dog også, at det er første gang han idømmes en disciplinær straf. Det kan jo være, at der her er en sammenhæng med, at han den 12. december blev flyttet til Vridsløse for at blive "opdraget".

<sup>10</sup> Rotting = spanskrør

## Afsoning i Christianshavns Straffeanstalt og Vridsløselille Statsfængsel

Med disse oplysninger om den straf, som Peder kom til at afsone, vil det nok være på sin plads at fortælle lidt om tidens fængsler og straffemetoder.



*Straffeanstalten på Chistianshavn bygget 1739, brændt 1817. Kobberstik fra 1700-tallet.*

Christianshavns straffeanstalt blev grundlagt i 1662 og har gennem tiden haft forskellige navne "Børnehuset" dernæst "Tugt- Rasp og Forbedringshuset i København" til "Christianshavns Straffeanstalt". I de først mange år var det Fattigvæsenets "opdragelsesanstalt for forældreløse, fattige, omstrejfende og vanartede børn", men anstalten blev også benyttet til tvangsarbejdsanstalt for betlere og løsgængere og tillige utugtige kvinder. I slutningen af 1700-tallet erkendte man dog det forkastelige i denne "sammenhobning" af børn, fattige og forbrydere i samme institution; men anstalten fortsatte med at være staffested for såvel mænd som kvinder dømte for grovere forbrydelser, som anbringelsessted for betlere o.s.v.

Levekårene i fængslet var meget dårlige og mange blev syge og døde mens de afsonede straffe. De økonomiske vilkår for driften af fængsler var meget vanskelige, idet fængslet skulle skaffe penge til driften ved fangernes arbejde, derfor var maden ofte dårlig og utilstrækkelig. I 1817 førte det til et fangeoprør

og til, at væsentlige dele af fængslet brændte ned. Først i 1847 var genopbygningen af fængslet færdig og de farligste fanger, som i mellemtiden havde været flyttet til Kastellet kunne flyttes tilbage.

Vi nærmer os nu den periode, hvor Bjørn blev sendt til straffeanstalten i 1860. Et indtryk af vilkårene kan findes i dette uddrag fra bogen ”*Om fuldbyrdelse af strafarbejde*” af overinspektør ved fængselsvæsenet Frederik Bruun, hvor han skriver om sine erfaringer fra Straffeanstalten omkring 1850:

*”Om Morgenen tidligt, naar Signalet til Opmønstring er givet, stiller Betjentene sig udenfor Dørene til de forskellige Soverum, hvor Fangerne har været inde-spærret, 50 til 60 i hvert. Jernstangen falder fra Døren, og Sværmen trænger sig med Voldsomhed ud, thi enhver higer selv paa den koldeste Vinterdag efter at komme ned i Gaarden for at indaande den friske luft og for at rense klæderne for den Dunst og det Utøj, hvormed de fra Sovelofterne er befængt. Et stort Kar foran Posten er det fælles Vaskefad. Haandklæder er Luksusgenstande, som erstattes med Foeret af Vesten eller Trøjen. Fra Gaarden begiver man sig til Arbejdssalene, der rummer fra 30 til 50 Personer. Vægge og Loft er behængt med Bylte og Pakker, indeholdende Fangernes medbragte Klædningsstykker. Langs Væggene henstår en Mængde Kasser, der er Gemme for Fangernes Fødemidler, Værktøj, Bøger, Breve m.m., og som efter Størrelsen tjener snart til Bord, snart til Stol. Kakkelovnen er besat med Krukker, Potter, Kar og Tallerkener, hvori Øllet varmes, Brødskorper opløses og Levninger af Kød og Flæsk brankes og steges. Arbejdet begynder. Hjulenes klapren, Ladens Slag paa Vævestolen, Skotrokkens brummende Snurren, Strømpevævens Dissonanser, Hamren, Støden og Banken fra enhver Kant døver Øret for den Skænden og Banden, Synngen og Latter, Stønnen og Sukken man ellers ville have hørt. Alle Aldre er repræsenteret fra Oldingen, der har gennemgaaet alle Straffegrader til Knøsen, der har sat Ild til Husbondens Gaard, ja lige til Barnet i Vuggen, det uskyldige Barn, som fødtes her i og til Vanære og Skjændsel. Den djerve, aabne umistænksomme Mand, hvem Lidenskabens gjorde til Morder arbejder Sammen med den listige og rænkefulde Tyv; den unge Kvinde, der bedragen og forladt blev Barnemorderske, er Side om Side med den løsagtige og snedige Bedragerske.*

*Kl 8 Fm. Opstilles alle Fangerne i Fangegaarden i en stor Rundkreds. Inspektøren træder ind i Kredsen efterfulgt af Profossen. De Fanger, der har forset sig Dagen i Forvejen, kaldes frem. Sagen paakendes paa staaende Fod, hvorefter Kendelsen, saa og saa mange Slag Kat eller Tamp, straks fuldbyrdes i de andre Fangers Paasyn. Efter endt Ret kaldes Fangerne til Arbejde, der fortsættes til Middag. Kl. 12 uddeles Maden i Gaarden, hvor alle Fangerne er samlet. Hver Fange kommer med sin Træstrikke, som Betjenten øser fuld af en Spand. Paa*

*en Træbakke ligger Kødportionerne og med sine Fingre - Gaffel kendes ikke - giver en anden Betjent hver Fange sit Stykke. Efter Maaltidet er der en Times Hvil. Hertil er om Vinteren Kakkelovnspladsen og om Sommeren Skyggen i Gaarden først optagen og ved Næveretten tilkendt de yngre og stærkere. Arbejdet begynder igen og varer med en halv Times Afbrydelse til Kl. 8 Aften. En halv Time efter sker Afmønstringen til Sovelofterne, hvor en Tamperet af Fanger først nedsættes over dem af Medfangerne, der enten ved Dumhed eller Ærlighed har hindret de andre i at føre Bestyrelsen bag Lyset. Der fortælles derefter uanstændige Historier og Beretninger om de største og snildest udførte Forbrydelser, og Mørket dækker derefter over de Laster og Misgerninger, der udføres, hvorpaa man sover ind.”*

Den straffeform, som Frederik Bruun her beskriver, er *Fællesstraffeanstalten*, hvor hele straffen gennemleves i store sale både dag og nat. Som man kan fornemme, mener han, at denne slags fængsler er forfærdelige og helt uden chance for forbedring af de indsattes moral og fremtid uden for fængslet, altså uden mening som *Forbedringshus*. Han understreger dog, at man i løbet af 1850erne og 60erne er på vej bort fra den form for fængsler i Danmark og nævner Horsens Statsfængsel som et moderne fængsel med mindre arbejdsale og natceller, sådan at fangerne skulle være sammen med medfanger om dagen; men om natten være alene i cellen. Der er dog noget der tyder på at de mindre arbejdsale og ”natcellerne” først kom til Christianshavn i forbindelse med færdiggørelsen af den nævnte ombygning af fængslet i midten af 1860erne.



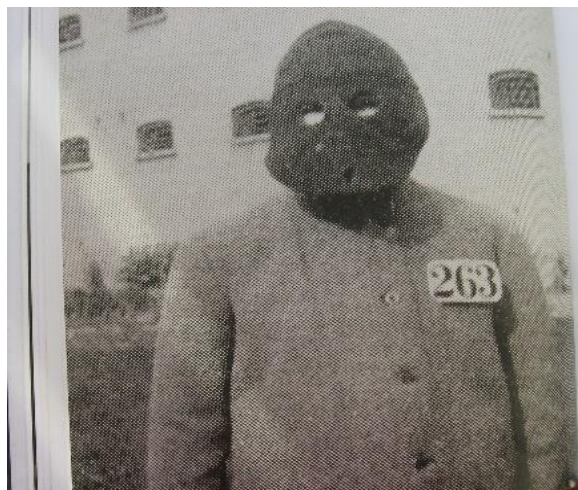
*Vridsløselille statsfængsel, en museumsmodel.*

Det var nogle helt andre vilkår, Bjørn kom til, da han blev flyttet til Vridsløselille Statsfængsel, der er opført fra 1856 til 1859 og altså var ganske nyt da han kom hertil den 12. december 1860.

Det kan man også se af hans fangenr. 256 i Stamprotokollen. Fængslet var bygget efter det såkaldte Philadelphia system, hvor det

bærende princip var isolation af fangerne i celler hele døgnet, hvor også strafarbejdet foregik. Det kunne være vævning, spoling, proppeskæring, snedker- og

drejearbejde, de tvungne skriveøvelser foregik også i cellens isolation. Tanken bag Philadelphia systemet, der oprindeligt stammede fra kvækerne i USA var, at isoleringen og tilvænningen til arbejde under religiøs og moralsk påvirkning skulle gøre den straffede til et bedre menneske end før. Isolation var der også i fængslets kirke og skole, hvor fangerne sad afsondrede i båse, så de ikke kunne se hinanden. Selv når fangen var uden for cellen og i fri luft, skulle han have en hætte over hovedet og holde 15 skridts afstand fra sin for- og bagmand.



Frederik Bruun, som var fængslets inspektør i denne periode, skrev i bogen: *Om Fuldbyrkelse af Strafarbejde: "Cellestraffen er saaledes, hvad den skal være en Lidelse, om end den ikke er større end den bør være, ved at den virker skadelig paa Fangens aandelige og legemlige Sundhed"*.

Bruun skriver videre, at der ikke er store problemer med den legemlige sundhed i

Vridsløselille, ganske vidst var der i begyndelsen en del tilfælde af skørbug, men ved en forandring i kosten forsvandt denne sygdom. Forandringen kunne være den såkaldte "rumpfordsuppe", en slags spare sulevælling bestående af kartofler, byggryn, ærter, lidt flæsk, urter og salt, kogt til en tyk suppe. Måske ikke så tiltalende, men sund og nærrende kost. Til gengæld erkender Bruun, at cellestraffens isolation har stor indflydelse på den sjælelige eller psykiske sundhed. Han nævner at både sindssyge og selvmord kan blive følgerne. Han fremhæver dog, at hvis det lykkes at få fangen til at blive interesseret i det arbejde han bliver sat til, virker dette gavnligt, det går bedst for håndværkerne, som kan genoptage deres tidligere arbejde. Læsning og skrivning, som indgår i forbedringshusstraffen kan også have gavnlige virkninger på nogle af fangerne skriver han, men for mange af fangerne, der nærmest er analfabeter kan det snarere være en plage. Ikke desto mindre er det Cellestraffen og Philadelphia systemet Frederik Bruun tager udgangspunkt i i de forslag til forbedringer af fængselsvæsenet, som han videreudvikler i bogen og sender til Rigsdagen.

Blandt Rigsarkivets arkivalier findes også en *Vridsløselille Forseelsesprotokol*. Her finder man navne på fanger, der har overtrådt fængslets regler og de straffe de kunne blive idømt inde i fængslet. Det kunne for eksempel være



”Beskadigelse af det ham betroede Materiale” straf: ”15 slag Rotting og ”Fratrækning af penge” eller ”forsøgt at sætte sig i Forbindelse med Medfange” straf: ”3 dage vand og brød”. Det ser ikke ud til at Bjørn har fået nogle af den slags tillægsstraffe i den periode han var i Vridsløse, snarere tværtimod fremgår det af Stamrullen, at han 2 måneder efter ankomsten blev flyttet fra 1. til 2. arbejds-klasse. Systemet med forskellige arbejdsklasser betød forskellige grader af straf, hvor alle fanger begyndte med 1. arbejds-klasse. I 1. arbejds-klasse kom fangen kun ud af cellen til kirken og til gården, hvor han begge steder er afsondret. Undervisning foregik også i cellen og han fik ingen fortjeneste for sit arbejde. I 2. klasse fik han adgang til skolen, dog stadig afsondret fra de andre fanger. Hvis han arbejdede mere end akkorden foreskriver, fik han en overarbejdsfortjeneste på 2 sk. daglig og han kunne skrive et brev hver anden måned og ligeså modtage besøg af familien. Hvad helt præcis Bjørn har beskæftiget sig med og hvordan fængselsopholdet har virket på ham ved vi ikke, ej heller har vi kunnet se, hvordan han har kunnet udrede penge til betaling til rettens forsvarer og anklager, samt betale for transporten til Vridsløse. Vi kan dog af Stamrullen se, at han fik afkortet sin straffetid med 155 dage. Således at han den 17. oktober 1861 kunne forlade Vridsløselille som en fri mand og vende hjem til Maren og lille Laura i Øster Karleby.

## Peder Pedersen Bjørn - anden gang straffet

Det gik desværre ikke så godt for familien, som man kunne ønske. Den 30. april 1863 blev Bjørn igen arresteret sigtet for tyveri. Vores oldefar Rasmus Peder Pedersen Bjørn var nyfødt den 7. april 1863 og på det tidspunkt boede familien som indsiddere i et hus sammen med en anden familie i Øster Carleby. Også denne gang var der en anden mand anklaget for tyveri i samme sag nemlig husfællen Niels Hansen.

Atter er det *Nakskov Byfogeds Arrestprotokol 1846-1877*, der bringer os på sporet via *Lollands Nørreherred Strafferegister 1800-1869*.

## Nakskov Byfoged 1795-1877: Arrestprotokol 1846-1877

Under arresterede 1863:

Løbe Nr. 28

**Navn, stilling, fødested:**

*Indsidder Peder Pedersen Bjørn af Ø. Karlebye født 28. dec. 1838 [1837] i Lille Løietofte By og Sogn*

**Alder:** 25¼

**Signalement:** *Middel af Vægt. Stærk af Bygning. Mørkt Haar, Blaa Øine*  
**Arresteret:** *30. Apr. F. 11½ [1863]*  
**Under hvis Jurisdiction:** *Nørre Herred Hr. Kammerjunker Bülow*  
**Hvilken Aarsag:** *For Tyverie*

**Sagens Udfald:**

*Ifølge Nørreherreds Ekstrarets Dom af 1. Juli skal han sættes til Forbedringshus Arbeide i 4 Aar. Ved Overretten den 15 Septbr nedsat til 3 Aar.*

**Afsonet Straf efter Dommen:**

**Vand og Brød Straf (Straffedage og/eller Mellemdage)**

**Simplet Fængsel paa sædvanlig Fangekost:**

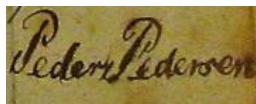
*Intet noteret i kolonnerne*

**Udgang af Arresten:** *10. Octbr. (1863) Fordg Kl 8*

**Tid i Arresten:** *163 Dage*

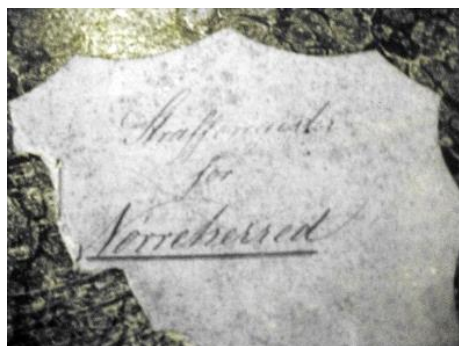
**Anmærkninger:** *Ved at Visitere Arrestanten fantes intet*

Underskrevet:



Peder Pedersen

## **Strafferegister for Nørreherred og Lollands nørre hrd. Strafferegister 1800-1869**



**Registeret:** *Bjørn, Peder Pedersen (See Pedersen)*

**De Tiltaltes Navne:** *Pedersen, Peder (kaldet Bjørn) Indsiddet i Ø. Carleby*

**Den begaaede Forbrydelse eller Forseelse:** *Tyveri*

**Den idømte Straf:** *Forbedrh Arb i 4 Aar. Ved Overrettsdom af 15 Septbr 1863 forandret til 3 Aar.*

Sagen drejede sig denne gang om, at gaardejer J.P. Zacho i Store Løitofte havde anmeldt, at han natten mellem den 27. og 28. april var blevet frastjålet 4 oste. Herfra ruller sagen med arrestation allerede den 30. april. I denne sag var det så heldigt at alle sagens dokumenter er bevaret i: *Lollands Nørre Herred- Ekstraretsdokumenter 1857-1865*. Her fandtes et samlet læg med forsiden:

### *Justitssagen*

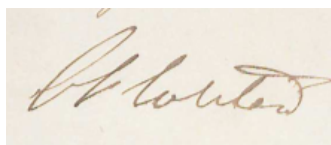
*imod*

*Indsiderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen fra Ø: Carleby for Tyveri*

Dokumenterne viser i virkeligheden en ret hurtig og grundig efterforskning af dette tyveri af fire oste. Vi vil derfor her gengive dem i den transskriberede udgave med nogle få kommentarer. Der er nogle centrale embedsmænd i sagen: Det er Baron. Stiftamtmand T.C. Holsten Nykøbing Falster og Sagens dommer Kammerjunker. Herredsfoged og Skriver i Lollands Nørreherred Julius Martin Gottlieb v. Bülow.

*I Henhold til Hr: Kammerjunkerens Skrivelse af 2<sup>den</sup> d.M skulde jeg tjenstlig tilstille Dem de hoslagte Retsakter angaaende Niels Hansen og Peder Pedersen Bjørn.*

*Lolland Falsters Stiftamt d 6te Mai 1863*



*Holsten<sup>11</sup>*

*Stilet*

*Til*

*Hr: Kammerjunker Herredsfoged Bülow*

---

<sup>11</sup> Stiftamtmand i Nykøbing Falster F.C. Holsten

Vi må forestille os, at Herredsfoged Bülow sender politibetjent<sup>?</sup> eller sognefoged<sup>?</sup> Weihe afsted for at undersøge sagen. Han går grundigt til værks og skriver denne rapport allerede d. 29. april:

### **Rapport**

*Onsdagen den 29<sup>te</sup> April 1863*

*Da Gaardeier J.P. Zacho i Store Løitofte havde meldt for mig at der Natten mellem d: 27 og 28 denne Maaned var begaaet Tyverie hos ham hvorved der er ham frastjaalet*

#### *4 Oste*

*som henlaae paa en Osterik, der hængte paa Husets nordre Side ud mod Brøndgaarden, der er ved Haven har jeg i dag indfundet mig hos Anmelderen for at tage Localiteterne i Øiesyn og nærmere undersøge Sagen.*

*Anmelderen der var tilstede paaviste derpaa Stedet hvor Tyveriet er begaaet samt den Vei Tyven eller Tyvene ere gaaede ind og ud, og det viste sig da, at Tyven eller Tyvene fra Veien der ligger i Vest ere stegne over et Hegn ind paa en Mødding (:see vedlagte Grundrids:) der fra Haven er skilt med et Høit Hegn*



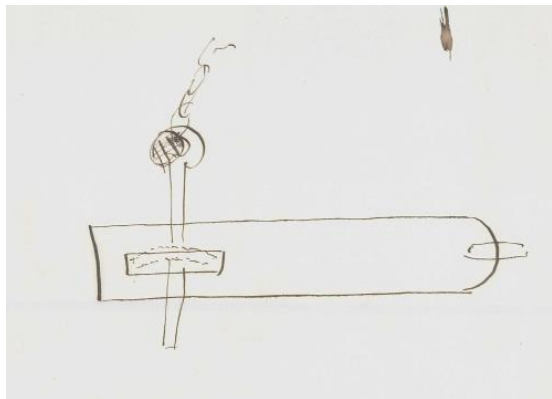
*og en Laage der er betegnet med (A)*

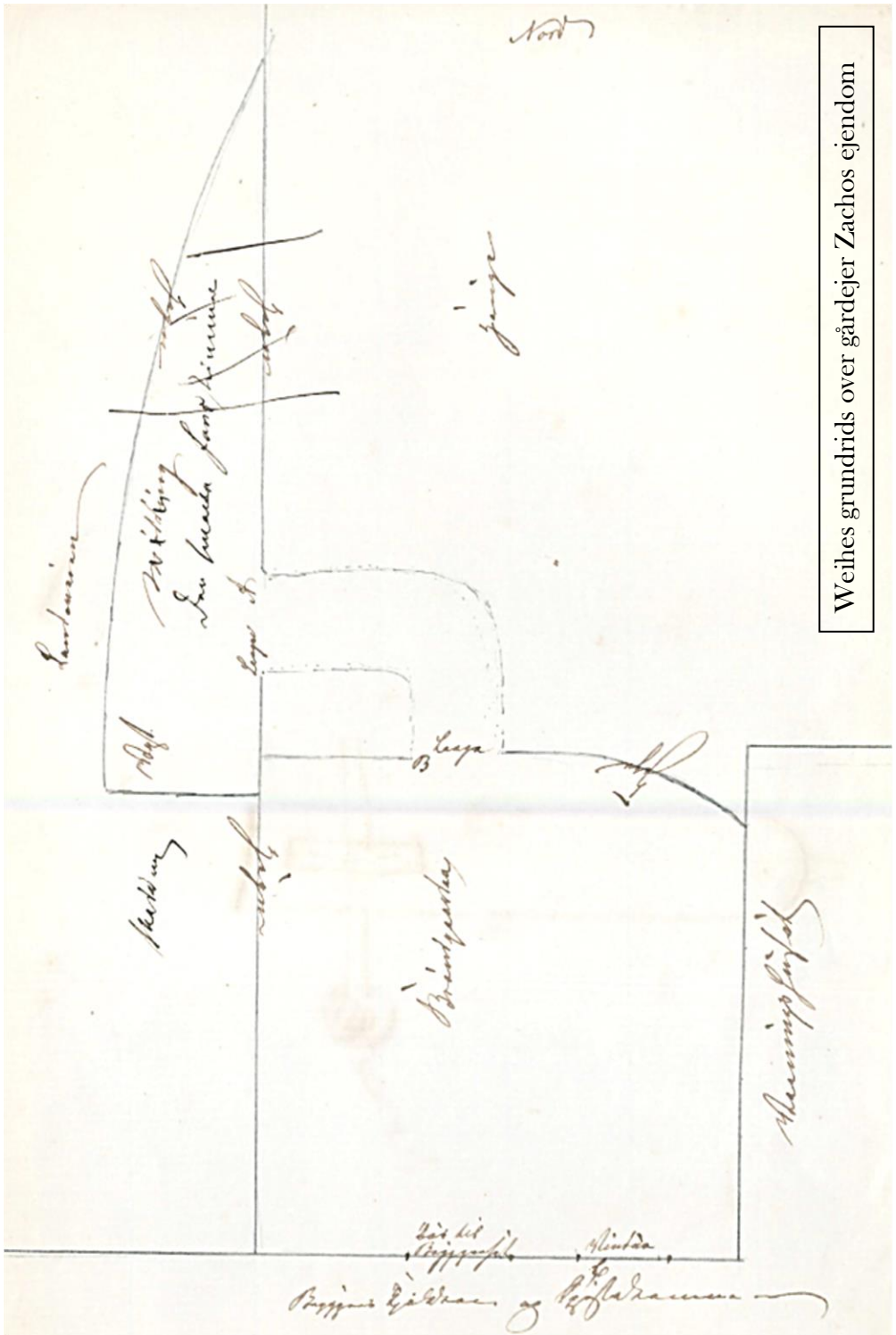
*Denne Laage var indvendig fra Lukket til saaledes at et fast Overfald passede over Krampen der var fastslaaet i Egestolpen, og igjennem Krampen var stukket en ved en Jernkjæde hængende og med et Øie i øverste Ende fastgjort Jernbolt*



*Sidstnævnte maa efter at være sat ned i Krampen fastslaaet til Stolpen idet et fiirtomme Søm var drevet gennem Øiet ind i Egestolpen.*

### **Lågens lukketøj**





Weihs grundrids over gårdejer Zachos ejendom

*Denne Laage fandtes d 28<sup>te</sup> om Morgenen aaben og strax efter bemærkedes Tyveriet og ved nærere at eftersee Bemærkedes Ligeledes at der paa Laagen maatte være anvendt Vold da Sømmet endnu sidder i Egestolpen hvorimod Sømhovedet ikke er til at finde.*

*Efterat være gaaet gennem den paa Grundridset med A betegnede Laage har Tyven eller Tyvene fulgt Havens Gang og ere gaaede fra Samme ind i Brøndgaarden gennem den med B betegnede Laage, og over mod Vaaningshuset hvor Osterikken hængte paa Væggen med det med C betegnede Vindue, der er i den Deel af Huset der benyttes til Bryggers, Kjøkken, Spisekammer m.m.*

Efter at have forhørt anmelderen og iagttaget og beskrevet gerningsstedet går Weihe videre med sin undersøgelse. Han er åbenbart også blevet henledt på nogle mistænkte og har indhentet tilladelse fra herredsfogeden for Lolland Sønder Herred hvor Øster Karlebye ligger, til at opsøge de mistænkte. Det handler resten af Weihes rapport om:

## Rapport fortsat

*Da Mistanken for dette Tyverie henleddes paa tvende Personer nemlig Peder Peder[sen] Bjørn og Niels Hansen der begge bor i Øster Karlebye Sønder Herred, saa har jeg efter indhentet Tilladelse fra vedkommende Herredsfoged Dags Eftermiddag indfundet paa deres Bopæl der er i Gaardmand Mikkel Rasmussen Slatgers Huus, hvor Konerne kun vare tilstede og navngav førstnævntes Kone sig Maren Kathrine Rasmussen og sidstnævntes Ane Rasmussen.*

*Efter at være gjort bekendt med Anledningen til mit Komme samt foreholdt Tyveriet og opfordrede til at udlevere Ostene saafremt de vare Besiddelse af disse, medgik efter nogen Vægning Maren Kathrine Rasmussen at da hun Mandag Nat omtrent Kl 12 blev vaagnet ved at hendes og Ane Rasmussens Mand da først kom Hjem spurgte hun denne hvor han havde været men fik kun til Svar, Det skal du ikke bryde dig om og da hun næste Morgen saae 4 Oste og spurgte hvorfra han havde Disse fik hun samme Svar og paastaae, saavel baade hun som Ane Rasmussen begge at være uvidende om at Ostene ere stjåalne.*

*Paa Opfordring bleve Ostene, hvoraf der var spiist noget af den ene, hvilket alle 4 baade Mænd og Koner i Forening have fortæret, udleverede, og tagne i Bevaring Rapporten tilfølge.*

*Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen bleve dernæst tilsagte at møde for Politimesteren Torsdagen d 30. April 1863 Formiddag Kl 10.*

*allerærbødigst Weihe*

*Tilstillet:*

*Velbaarne Hr Kammerjunker Herredsfoged af Bülow*

Her møder vi så tipoldemor Maren Cathrine og får at vide, at familien bor sammen med den anden familie i Mikkel Rasmussen Slagters hus. Det er ganske åbenbart fattige forhold, hvor de 4 oste nok kunne have hjulpet på at holde sulten fra døren (også for den lille nyfødte); men den går ikke, de to kvinder må aflevere det, de ikke allerede har nået at spise og derefter sende deres mænd til politimesteren i Nakskov, og fra ovenstående Arrestprotokol for Nakskov arrest ved vi, at Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen var blevet arresteret den 30. april.

Inden der sker mere i sagen, er vi nået frem til den 2. juni 1863, hvor de to indstævnes for retten. Vi møder nu de samme procuratorer som ved retsagen i 1859. Procurator Henrichsen som forsvarer og procurator Barfoed som anklager:

### *Stævning*

*Indsiderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen, hensiddende i Nakskov Arrest - hvem jeg af Stiftamtet under 30<sup>e</sup> f.M. er beordret til som Actor Justitiamiter<sup>12</sup> at tiltale for Tyverie, - indstævner jeg herved til Møde for Lollands Nørreherreds Extraret, som holdes paa den Tid og det Sted, Dommeren her paategnet maatte bestemme, for at modtage Saggivelse og lide Dom til Straf efter Loven for den nævnte Forbrydelse, samt til at betale af Actionen flydende Omkostninger, Alt efter min nærmere Paastand.*

*Denne Stævning bliver tillige at forkynde for de Tiltaltes beskikkede Defensor, Procurator Henrichsen heri Byen.*

*Laugdag er hævet med Forord<sup>d</sup>. Juni 1796.<sup>13</sup>*

*Nakskov den 2<sup>den</sup> Juni 1863.*

***Barfoed***

*Denne Sag berammes til Foretagelse Tirsdag d 9: d.M. Form. Kl 11 paa N Herredets ordinaire Thingsted Nakskov Raadhuus.*

*Lollands Nørreherreds Complair d. 2 Juni 1863*

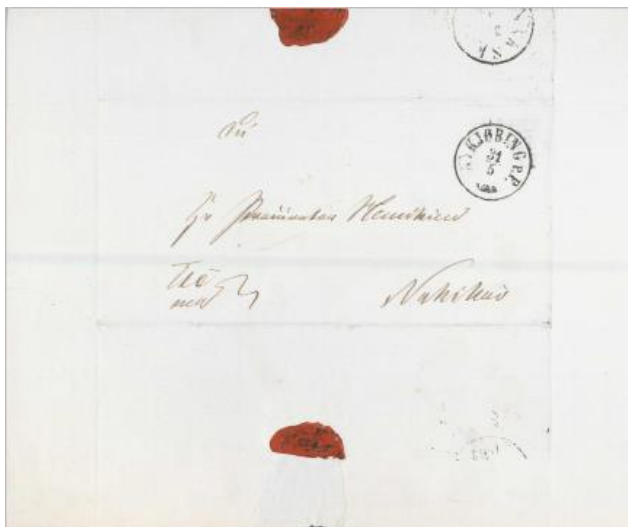
***Bülow***

---

<sup>12</sup> Anklager

<sup>13</sup> Forordningen af 3. Juni 1796 om Rettens vedbørgelige og hurtige Pleje

Samtidig sender stiftamtmand C.Holsten brev til Procurator Henrichsen i Nakskov for at beskikke ham som forsvarer for de to arrestanter:



*Da Procurator Barfoed Dags Dato er beskikket til som Actor Justitialiter at tiltale Indsidderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen i Ø. Carleby for Tyveri udnævnes Hr. Procuratoren tjenstlig til Defensor for de Tiltalte.*

*Lolland Falsters Stiftamt  
d 30<sup>e</sup> Mai 1863  
C. Holsten*

*Stilet  
Til Hr Procurator Henrichsen*

Procurator Henrichsen dokumenterer den 9. juni for Retten, at han har forkyndt stævningen i arresten den 2. juni kl. 2:

*1863 den 2<sup>den</sup> Juni Eftermiddag Kl 2 have vi undertegnede Henrichsen for Nakskov Kjøbstad forkyndt omstaaende Stævning for Arrestanterne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen personlig i deres Arrest hvilket i henhold til den af os eengang aflagde Eed herved attesteres*

*v: u s  
D: Nielsen R: Wetterslöv  
Lovlig forkyndt  
Henrichsen*

*Fremlagt i Lollands Nørreherreds Extraret den 9<sup>te</sup> Juni 1863*



På samme måde dokumenterer Prokurator Barfoed sin udnævnelse som anklager:

*119/1863 Fremlagt i Lollands Nørreherreds Extraret den 9. Juni 1863*

***Bülow***

*I Henhold til hosfølgende Udskrift med Bilag af Lollands Nørre Herreds Politiprotocol beskikkes Hr. Prokuratoren tjenstlig til som Actor Justitialiter at tiltale Indsidderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen i Ø. Karleby for Tyveri. Prokurator Henrichsen er udnævnt til Defensor for de Tiltalte. Lolland Falsters Stiftamt d 30<sup>e</sup> Mai 1863.*

***C. Holsten***

*Stilet*

*Til Hr. Prokurator Barfoed*

Så går retssagen i gang den 9. juni. Det fremgår af Retsprotokollen, at prokurator Barfoed fremlægger anklageskriftet. Forsvareren er også mødt og beder om at låne sagens dokumenter og en passende tid til at gennemgå dem. Dommeren Bülow fastsætter tirsdag den 16. juni til næste retsmøde. De to arresteranter bliver gjort bekendt med anklagerens påstand i sagen og ført tilbage til arresten. Her er anklageskriftet:

Til

*Lollands Nørreherreds Extraret!*

*Paa Actor, ifølge Stiftamtets Ordre af 30<sup>e</sup> f.M., skal jeg justitialiter tiltale Indsidderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen af Øster Carlebye for Tyveri, i hvilken Anledning jeg fremlægger:*

*1. Siffamtets Ordre;*

*2. Udskrift af Lollands Nørreherreds Politi-Protokol, indeholdende det i Sagen optagne Forhør, begyndt 30<sup>e</sup> April d.A., med derunder den 12<sup>e</sup> Mai fremlagte Acter og 19<sup>te</sup> Mai fremlagte Strafattester;*

*3. Ditto af Ditto, indeholdende et den 3die dennes optaget Reessumtionsforhør<sup>14</sup> Overeensstemmende med de fremlagte Documenter, skal jeg herpaa dedicerre Sagen.*

*Ved egen Tilstaaelse og de forøvrigt tilveiebragte Oplysninger ere de Tiltalte overbeviste om at have begaaet Tyverie af 4 Oste hos Gaardeier J.P. Sacho i*

---

<sup>14</sup> resumtionsforhør = sammendrag af hovedpunkterne.

*Store Løitofte Aftenen den 27<sup>te</sup> April d.A. - Efterat N. Hansen nogle Dage i Forveien havde gjort Peder P. Bjørn opmærksom paa at der henlaae nogle Oste paa en Osterække, der var anbragt paa Gaardeier Zachos Huus i Store Løitofte, og foreslaet ham at tilvende sig disse, talte de flere Gange derom og besluttede derpaa den 27<sup>te</sup> April, da de vare paa Arbeide paa Lillekjøbeløvgaard, at tilvende sig Ostene om Aftenen, - i hvilket Øiemed de, efterat have forladt Lillekjøbeløvgaard omtrent Kl. 7 og derefter at have drevet omkring 2 à 3 Timer, omtrent Kl. 10 kom til Zachos Gaard. - Fra Landeveien gik de ind paa Gaardens Møddingplads, der ligger frit ud til Veien, og fra denne Plads tage de over en med almindeligt Riisgjærde forsynet Grøntvold ind paa et lille smalt Stykke Jord, hvorfra de gik ind i Haven, der er skilt fra dette Stykke Jord ved et Dyrehavshegn, c. 3 Alen høit og dannet med Stolper, mellem hvilke Risene eller Stagerne ere satte paa Enden til Jorden og fastholdte med 3 Trælægter. Paa dette Hegn var mellem 2 Egestolper en Dør, der var lukket og som blev oplukket af Niels Hansen, medens Peder P. Bjørn stod ved Siden af, og var Lukket for denne Dør saaledes, at i en Malle i Døren var fastgjort et Overfald med en langagtig Aabning i den modsatte Ende, hvilket Overfald faldt over og omslutede en Malle i Stolpen, til hvilken Malle det fastgjordes med en lille Jernbolt, der hang over Mallen i en Jernkjæde, hvortil kom, at der igjennem Øiet paa denne Jernbolt endvidere var slaaet et 4-Tommers Søm, og dette Søm Sønderbrød N. Hansen, hvorefter han trak Boltene ud og saaledes lukkede Døren op. - Efterat de vare komne ind i Haven, gik de over en Gang hen til en Laage paa Hegnet imellem Haugen og Gaarden, - hvilken Laage kun var lukket med en Overfaldsklinke, - og igjennem hvilken N. Hansen gik ind i Gaarden og tvers over samme til en modsat Bygning, hvor han fra en under Taget anbragt Osterække tog 4 Oste og bragte disse til Peder P. Bjørn, der var bleven staaende ved den sidstnævnte Laage, - hvorefter de gik hjem med Ostene, som de deelte, saa at hver af dem fik 2.*

*De stjaalne Oste ere ansatte til en Værdie af 8 Mk og ere tilbageleverede Bestjaalne, inden at denne har gjort Paastand paa nogen Erstatning.*

*Tiltale Peder P. Bjørn er over 25½ Aar gammel og Tiltalte Niels Hansen er over 22 Aar, altsaa begge over criminel Lavalder, og have de begge, efter de fremlagte ældre Acters Udvisende, tidligere været straffede, Førstnævnte ifølge Nakskov Kjøbstads Extraretsdom af 6<sup>te</sup> Marts 1860, for Indbrudstyverie og Medvirkning til Udførelse af Indbrudstyveri, med Forbedringshuusarbeide i 2 Aar, - og Sidstnævnte, ifølge Lolland Nørreherreds Extraretsdom af 22. Decbr 1859, for Tyverie, med 2 gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød, da ville saaledes begge blive at straffe for 2<sup>den</sup> Gang begaet Tyverie og da dette har været forbunden med Indbrud, idet de Tiltalte ved at sønderbryde Lukket for den aflaaede Dør imellem den smalle Jordstrimmel og Haugen, banede sig Adgang til denne og Gaarden, hvor de begik Tyveriet, - hvorhos det dog, efter hvad der er oplyst, ikke kan*

ansees for natligt Indbrud, - saa ville de blive at idømme Straf efter Bestemmelserne i §12 i Forord' 11. April 1840 , første Membrum, ifr §13., og formener jeg, at Straffen for Peder P. Bjørn, der, som bemærket, tidligere har været straffet for Indbrudstyveri og Medvirkning dertil, - bør fastsættes til 4 Aars offentligt Arbeide, og for Niels Hansen, der tidligere kun er straffet for simpelt Tyveri, til 3 Aars offentligt Arbeide.

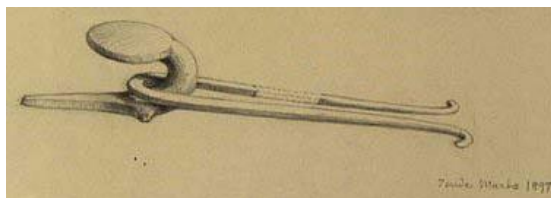
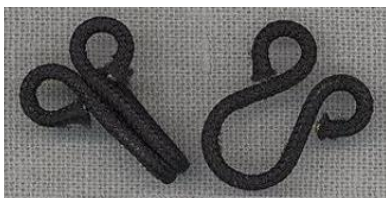
I Henhold til Forstaaende bliver min Paastand, at de Tiltalte Indsiderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen idømmes Straf af offentligt Arbeide, Førstnævnte i 4 og Sidstnævnte i 3 Aar, samt at de tildømmes in solidum at betale alle i Anledning af denne Action flydende Omkostninger, derunder Salair til mig for Udførelsen af Actoratet.

Hermed inddaler jeg, under al fornøden Reservation Sagen til Dom.  
Nakskov d. 9<sup>e</sup> Juni 1863

Ærbødigst  
**Barfoed**

Fremlagt i Lollands Nørreherreds Extraret den 9<sup>e</sup> Juni 1863.

**Bülow**



Hægte og malle

Forsvareren Prokurator Henrichsen fremlægger sit forsvar ved næste retsmøde den 16. juni

*Fremlagt i Lollands Nørrehereds Extraret den 16. Juni 1863*

*Til Lollands Nørre Herreds Extraret*

*Ifølge vedlagte Ordre af 30te f. md. er jeg beskikket til Defensor for Arrestanterne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen af Øster Carleby, der ere satte under Tiltale for Tyveri.*

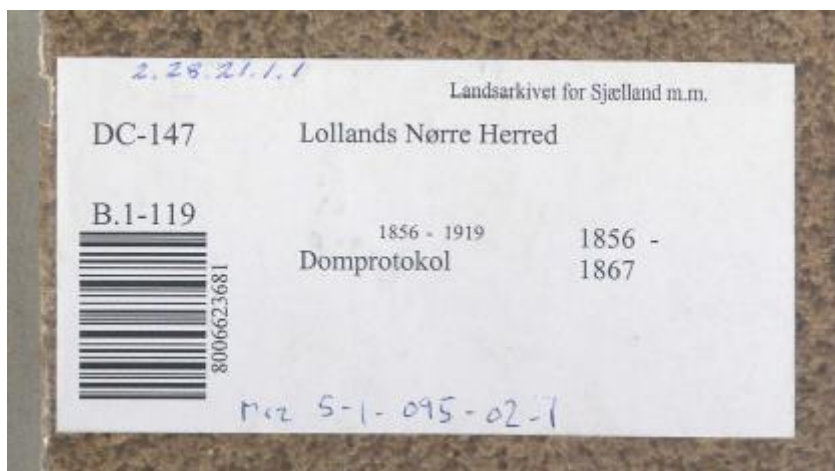
*Den Maade, hvorpaa Niels Hansen har banet sig Adgang til Gaardeier Zachos Gaar hiin Aften, da han tog Ostene sammesteds, kan ingenlunde characteriseres som Indbrud efter §12, 1ste Mbr. i Frd. 11 April 1840. Den ærede Actor formener, at det er Indbrud, fordi de Tiltalte "ved at sønderbryde Lukket for den aflaaede Dør imellem den smalle Jordstrimmel og Haven banede sig Adgang til denne og Gaarden". Men herved maa jeg først bemærke, at det ikke var for at komme ind i Gaarden, men for at komme ind i Haven, at Sømmet blev brudt ud af Hullet i Boltene, som holdt paa Overfaldet i Havelaagen, og det maa anses for vist, at havde Ostene ligget i Haven, kunde der ikke været Tale om Indbrud, selv om Laagen var brudt sønder og sammen. Dette Mellemlid /:Haven:/ maa absolut have nogen Betydning. - Dernæst kan Man ikke sige, at Tyven paa en voldsom Maade har banet sig Adgang til Huus eller Gaard ☹: gjort Indbrud, fordi han brød det ommeldte Søm itu. - Selve Lukket har han ikke sønderbrudt, og der foreligger i øvrigt intet Beviis for, hvorledes Bruddet er foregaaet. Jeg forestiller, at dette nærmere oplyses paa Gjerningsstedet, og at Arrestanten Niels Hansen paaviser, hvorledes han har taget Sømmet ud. - Den nævnte §12 er som bekjendt utydelig affattet og har givet Anledning til mange Fortolkninger. Til Støtte for min Paastand her under Sagen henviser jeg Retten til Ussings Kriminalret 4<sup>te</sup> Udgave pag. 541. Ved de overordnede Domstole er det statueret, at Simpel Tyvsstraf alene bliver at anvende, hvor Tyven ved Anvendelse af Instrumenter har aftaget en indvendig paasat Krog og derved aabnet Dørre /:pag. 541 Lit B nederst:/ Her er et ganske analogt Tilfælde. Da jeg saaledes formener, at Arrestanten Niels Hansen ikke har gjort sig skyldig i Indbrud ved den Maade, hvorpaa han har banet sig Adgang til Gaarden, hvor han tog Ostene, og da Arrestanten Bjørn ikkun har været i Flok og Følge med ham og ikke deeltaget i selve Tyveriet, eftersom han forblev ved Laagen, medens Niels Hansen stjal Ostene, hvorfor han alene kan straffes som Meddelagtig ifr. Frd. 11 April 1840 §21 paastaaer jeg de Tiltalte alene ansete for 2<sup>den</sup> Gang begaaet simpelt Tyveri. Idet jeg saaledes exciperer [gør indsigelse] imod Actors Paastand indlader jeg Sagen med Begjæring om Salair.*

*Nakskov den 16<sup>te</sup> Juni 1863*

*Erbødigst **Henrichsen***

Efter at de to arrestanter er blevet gjort bekendt med forsvarerens påstand i Sagen den 29. juni, optog Retten Sagen til Dom. Vi når nu frem til domsafsigelsen, som er hentet fra *Lollands Nørre Herred Domprotokol 1856-1867*.

## Domsafsigelsen



### *Lollands Nørre Herred 1856-1919: Domprotokol 1856-1867*

[Fol. 181]

*Dom (:Afsagt den 1ste Juli 1863:)*

*Under nærværende, ifølge Stiftamtets Ordre af 30<sup>e</sup> Mai 1863 anlagte Sag tiltales Arrestanterne, Indsidderne Peder Pedersen Bjørn og Niels Hansen, begge fra Øster Carleby for Tyveri.*

*Ved Arrestanternes Tilstaaelse i Forbindelse med Sagens iøvrigt oplyste Omstændigheder, er godtgjort Følgende:*

*Efterat Arrestanten Niels Hansen havde henledet Arrestanten Peder Pedersen Bjørns Opmærksomhed paa, at der henlaae nogle Oste paa en Osterække udenfor Gaardeier Zachos Huus i Store Løitofte og i Forbindelse dermed foreslaet ham at tilvende sig disse, begave de sig, efter Aftale, nogle Dage efter, fra Lillekjøbeløvegaard, hvor de havde arbejdet, til Zachos Gaard, hvor de ankom Klokken omtrent 10 om Aftenen. Fra Landeveien gik de nu ud paa Gaardens Møddingplads, der ligger frit ud til Veien og fra denne Plads stige de over en med almindeligt Riisgjærde forsynet Grøftvold ind paa et lille smalt Stykke Jordvej herfra banede de sig Vei ind i Haven, der er skilt fra denne Jordstrimmel ved et Riishegn (Dyrehavshegn) c. 3 Alen høit og dannet med Stolper mellem hvilke*

*Risene eller Staverne ere satte paa Enden til Jorden og fastholdte med 3 Overlægter. - Paa dette Hegn forefandtes en Dør mellem 2 Egestolper. - Denne Dør var lukket ved et Overfaldsjern, der var fastgjort i Døren og som faldt over en Malle, fastgjort i den ene Stolpe. Gjennem denne Malle gik en i en Jernkjæde hængende lille Jernbolt, gjennem hvis Øie endvidere for Lukkets Skyld var fastslaaet ind i Stolpen et 4 Tommers Søm. - Dette Søm sønderbrød Niels Hansen medens P. Pedersen Bjørn stod ved Siden af ham, hvorefter han trak Boltten op og saaledes aabnede Døren. Komne ind i Haven gik de ad en Gang tilhøire indtil de kom til en Laage, der var lukket med en Overfalds klinke, hvilken Laage blev oplukket af N. Hansen, som derpaa, medens P. Pedersen Bjørn blev staaende ved Laagen, gik igjennem denne tværs over Gaardspladsen til den modsatte Bygning, hvor han tog 4 Oste, der laae paa en Osterække, som var anbragt udenpaa Huset, der danner Bryggers, Kjøkkenen og Spisekammer og som paa den ene Side støder til det egentlige Vaaningshuus og til den anden Side til Fortsættelsen af det ydre Havehegn. Beboerne vare paa den Tid, da Tyveriet foregik, ikke gaaede tilsengs og Tiden maa betegnes som Aften ikke som Nat naar henses saavel til Klokkeslettet som til almindelig Anskuelse der på Eggen. Ostene bleve af begge Arrestanterne baarne til deres Hjem i samme Huus, hvor de bleve deelte og en liden Deel af dem fortæret. De ere under Sagen vurderede til 8 M og forsaaviddt de ikke ere blevne fortærede tilbageleverede Bestjaalne.*

*Før det af Arrestanterne saaledes udlagte Forfald ville de være at ansee med Straf og formenes denne forsaaviddt angaaer Niels Hansen, der er født 1841 og ved Lollands Nørre Herreds Extraretsdom af 22<sup>de</sup> Decbr. 1859 for Tyveri er anseet med en Straf af 2x5 Dages Fængsel paa Vand og Brød men i øvrigt ikke fundet tiltalt eller straffet, at kunne i henhold til Frdrig 11 April 1840 §13 1m §12 1<sup>ste</sup> Membrum, fastsættes til 3 Aars Forbedringshuusarbeide, og forsaaviddt angaaer Peder Pedersen Bjørn, der er født 1837 og ved Nakskov Kjøbstads Extraretsdom af 6<sup>de</sup> Marts 1860 er i Henhold til Frdn. 11 April 1840 §12, 1<sup>ste</sup> Membrum af §21 anseet med 2 Aars Forbedringshuusarbeide, men i øvrigt ikke findes tiltalt eller straffet, at komme i Henhold til nysnævnte Frdrigs §21 og §13 1 m §12, 1<sup>ste</sup> Membrum, fastsættes til 4 Aars Forbedringshuusarbeide. Begge ville derfor have at udrede samtlige af Actionen lovligt flydende Omkostninger, derunder i Salair til Actor, Procurator Barfoed 5 Rd og Defensor, Procurator Henriksen 4 Rd.*

*Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.*

## *Thi kjendes for Ret.*

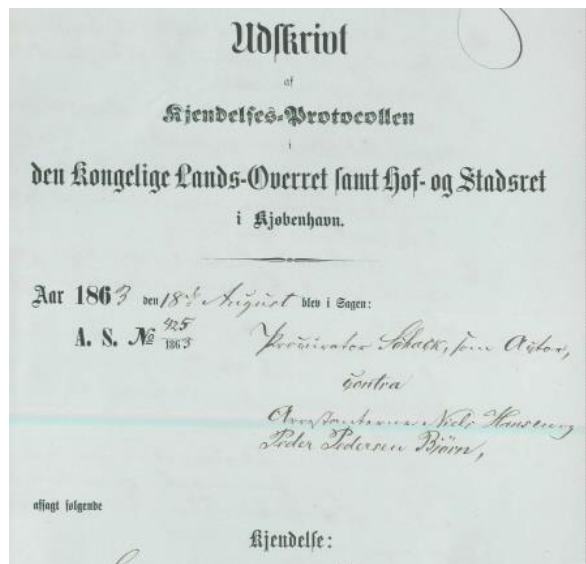
*De Tiltalte, Arrestanterne Indsidder Niels Hansen og Indsidder Peder Pedersen Bjørn, begge fra Øster Carleby bør hensættes til Forbedringshuusarbejde, førstnævnte i 3 Aar, og sidstnævnte i 4 Aar, saa bør de ogsaa begge in solidum udrede alle af Actionen lovligt flydende Omkostninger, derunder i Salair til Actor Procurator Barfoed 5 Rd og til Defensor Procurator Henriksen 4 Rd.  
Alt efterkommes under Adfærd efter Loven.*

**Bülow**

Dommen, der ligesom i den første retssag er afsagt efter Forordning ang. Tyveri fra 1840 tager intet hensyn til forsvarerens påstand om, at der ikke er tale om ”at Tyven paa en voldsom Maade har banet sig Adgang til Huus eller Gaard” men om simpelt tyveri for Niels Hansens vedkommende og meddelagtighed for Peder Pedersen Bjørns vedkommende. Her hjælper ingen kære mor eller de to arrestanters tilståelse. Ej heller, at gårdejer Zacho frafaldt ethvert krav om erstatning af de stjalne oste. De §§ som dommer Bülow tager udgangspunkt i er § 12,1 som drejer sig om indbrud, § 13,1 som drejer sig om gentaget tyveri og §21 der straffer meddelagtighed i tyveri lige så hårdt som tyven. Der er også som i den første sag fra 1859 tale om, at de to dømte skal betale sagens omkostninger og salær til anklager og forsvarer.

Der er dog noget der tyder på, at Stiftamtmanden ikke har godtaget dommen. I læget med *justitssagen fra Lollands Nørre Herred- ekstraretsdokumenter 1857-1865* finder vi to dokumenter, der viser, at sagen har været anket til den Kongelige Lands-Overret samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn:

Det viser dette dokument:  
*Udskrivt af  
Kjendelsesprotocollen:*



*Fremlagt i Lollands Nørreherreds Politiforhør d: 22 August 1863*  
*Udskrivt af Kjendelses-Protocollen*  
*i den Kongelige Lands-Overret samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn*  
*Aar 1863 den 18<sup>te</sup> August blev i Sagen:*  
**A.S. No 425/1863 Procurator Schack som Actor<sup>15</sup>**  
*contra*  
**Arrestanterne Niels Hansen og**  
**Peder Pedersen Bjørn**  
*afsagt følgende*

### **Kjendelse:**

*Førend nærværende Sog paakjendes, vil det være fornødent, at der tilveiebringes nærmere Oplysning om*

- 1. paa hvilken Maade Arrestanten Niels Hansen sønderbrød det 4 Tommer Søm, som var fastslaaet gennem Jernboltten, navnlig med Hensyn til at Jernoverfaldet m.m. var anbragt paa Laagens indvendige Siide;*
- 2. hvor høi Laagen var;*
- 3. om Laagen med Forsæt var tilspigret paa den omforklarede Maade, for i Almindelighed at gjøre denne Adgang til Haven utilgjængelig;*
- 4. om Arrestanterne vidste, at Laagen var tilspigret og derfor vare beredte paa at skaffe sig Adgang ved Vold;*
- 5. hvor lang Afstanden var fra Lillekiøbelevgaard til Gjærningsstedet;*
- 6. hvoraf Arrestanterne sluttede, at de havde vandret 2 à 3 Timer om, inden de ankom til Bestjaalnes Gaard; og*
- 7. om de bemærkede, at der var Lys paa Gaarden, og at Folk endnu der vare oppe; hvorfor*
- 8. den Deel af Indhegningen, som dannes af det ommeldte Vand, nærmere maa beskrives, navnlig med Hensyn til den til Vandet førende Laage; og er det en Selvfølge, at de yderligere Oplysninger, som maatte foranlediges ved de foranførtes Tilveiebringelse, tillige erhverves.*

### **Thi eragtes:**

*Underdommeren bør foranstalte det i foranførte Henseende Fornødne.*  
*Udskriftens Rigtighed bekræftes.*

*Justitscontoiret i den Kongl. Landsover- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn, d.*  
*19<sup>te</sup> Aug: 1863.*

**de Coninck<sup>16</sup>**

---

<sup>15</sup> Procurator ved Lands-Over samt Hof- og Stadsretten C.A.R.Schack

<sup>16</sup> Justitssekretær ved Lands-Over samt Hof- og Stadsretten A.I.C. de Conick



Her følger en standardformular, der er udfyldt med relevante oplysninger:

*Landlæge, Læge og Kirurg, Philipsof. 12. August 1863.*

Med venligst at fornemme beklagte Brev af den Kongelige Landt-Over- samt Hof- og Stadsrets under Gaars Dato skagte Kjendelse i den fra *Lalla Dorothea* indkomne Indsøg med *Overstabskone A. Hansen og P. P. Bierne,*

til Herr *Kammerjunker Søren*s videre fremskalling, lader jeg medfølge Underretts-Dokumentet i denne Sag, med 2 Tilage, og uddeder samme hertil Costlost resmitteret med en Brev af det tilfølgende Postende.

Den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsrets Justitscontoir i Kjøbenhavn,  
den 19.<sup>te</sup> Aug. 1863.

*Alb. Kvanvig*

til

Herr *Kammerjunker Søren* og v. *Billev*  
i *Narvik*.

*Fremlagt i Lollands Nørre Herreds Politiforhør d. 22 August 1863*

*Ved tjenstligt at fremsende hoslagte Afskrift af den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsrets under Gaars Dato afsagte Kjendelse i den fra **Lollands Nørre Herreds Extraret** indankede Justitssag mod Arrestanterne **N. Hansen og P.P. Bjørn**, til Herr **Kammerjunkerens** videre Foranstaltning, lader jeg medfølge Underrets-Domsacten i denne Sag med **2 Bilage**, og udbeder samme hertil Contoi-ret remitteret med en Afskrift af det ifølge Kjendelsen Passerede.*

*Den Kongelige Lands-Over- samt Hof- og Stadsrets Justitscontoir i Kjøbenhavn, den 19<sup>e</sup> Augt. 1863*

*de Coninck*

*Stilet til*

*Herr **Kammerjunker Herredsfoged v. Bülow** i Nakskov*

Overretten sætter altså anklageren Hr. prokurator Barfoed og Hr kammerjunker herredsfoged Bülow i gang med yderligere undersøgelser og forhør for at kunne bevise om der var tale om indbrud.

Procurator Schack fører som anklager sagen ved Overretten og den 15. september falder dommen, som kan ses i denne protokol (billedet nedenfor). Sagsfremstillingen er næsten som ved Underretten, men konklusionen bliver dog en nedsættelse af Bjørns straf til 3 års forbedringshus. Konsekvensen er dog også, at de to Niels og Peder kommer til at skylde endnu flere penge i salærer til anklager og forsvarer ved overretten.



## Overrettens dom

### *Thi kendes for Ret*

*Underrettens Dom bør ved Magt at Stande, dog at Straffetiden for Arrestanten Peder Pedersen Bjørn bestemmes til 3 Aar. I Sallarium til Actor og Defensor for Overretten Procuratorerne Schack og Meyer betale Arrestanterne Niels Hansen og Peder Pedersen Bjørn en for begge og begge for en 5 Rd til Hver. At efterkomme under Adfærd efter Loven.*

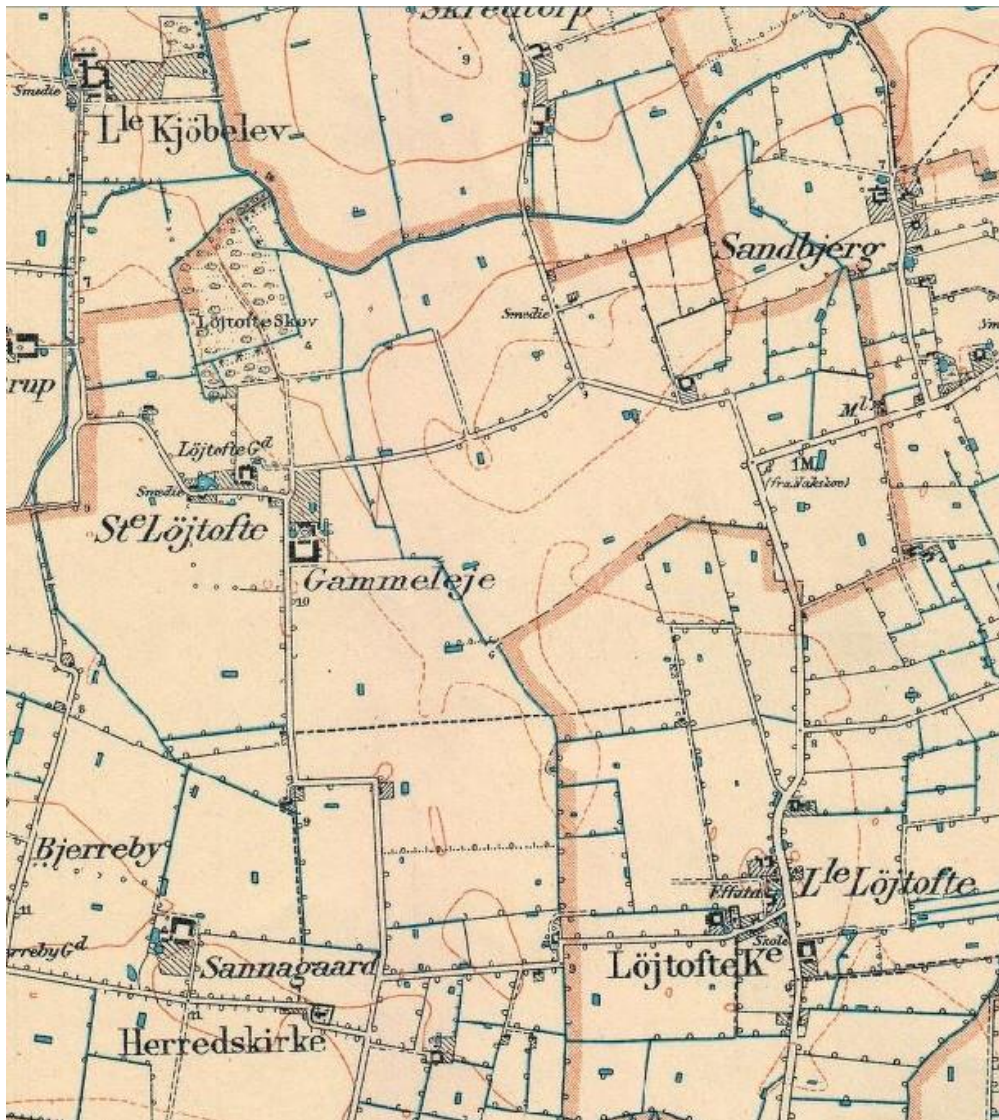
## Et par oplysninger om den bestjålne:

Den bestjålne Jens Peter Zacho er født i Herredskirke sogn, Løjtofte by den 19. december 1825, som søn af gårdejer Peter Jensen Zacho og hustruen Johanne Kirstine Hansdatter.

Peter Zacho var født på Frisenborg i Århus amt.

Ved folketællingen 1860 er det Peter Zacho, der står som gårdejer og Jens Peter, der står som forpagter; men i denne sag er det forpagteren J.P. Zacho, der er den bestjålne.

Et kort viser de lokale forhold og afstandene mellem de forskellige stednavne (næste side):



*Øverst Lille Købelev[gård], adr. Plantagevej 12*

*I midten Zachos gård, Gammeleje, Lyvej 30*

*Nederst det område, der er betegnet Lille Løjtøfte*

*Vejene løber jo nok lidt anderledes i dag; men mellem Lille Købelev og Gammeleje er der ca. 1,6 km. Mellem Gammeleje og Lille Løjtøfte er der ca. 2,5 km*

*Kilde: <https://hkpn.gst.dk> - lavt målebordsblad Horslunde, 1890-1905, udgivet 1908*

# Peder Pedersen Bjørn - straffefange for anden gang

Også denne gang havner Peder Pedersen Bjørn i Straffeanstalten på Christianshavn, hvor vi fandt ham ved hjælp af *Tugt-, Rasp og Forbedringhuset paa Christistianshavn: Register over mandfanger 1841-1870, som henviser til Protokol over mandfanger 1817-1870, opslag 234.*

90  
Peder Pedersen Bjørn

Dom *Nr. 176* *1863* *Straffemyndighed* Fange *Nr. 154*  
 Ifølge *Konstabelen* Dom af *15. Septbr. 1863* inddømt til  
 Straffearbejde i *Straffearbejdsanstalten* paa *3 Maaned*  
 Dømt i 1ste Instans ved *Konstabelen* *14. Octbr. 1863*  
 afleveret til Straffeanstalten den *14. Octbr. 1863*  
 Straffetiden udløber den *14. Octbr. 1866*  
 afgaaet *den 15. Octbr. 1866*

Signalment.	Höide: <i>64 1/2 tommer</i>	Figur: <i>gør</i>	Værnepligtig eller				
	Leglemmer: <i>mindre</i>	Haar: <i>brunt</i>	Sindrulleret.				
	Öjne: <i>blaa</i>	Næse: <i>alm</i>	District.	Am.	Lapl.	N	Anmærkning.
	Ansigtifarve: <i>pæn</i>	Taler: <i>sejt</i>					
Særdeles Kjendemerker:							
Generalia.	Födested: <i>Kille Löttofte</i>	Tidligere straffet:					
	Forsørgelsessted: <i>ibidem</i>	<i>for Gjennem med 2 Aars Straffemyndighed</i>					
	Sidste Opholdsted: <i>Stor Carlsby</i>	<i>Gjennemarbejde</i>					
	Næringsvei: <i>Arbejdsmand</i>	<i>den Kristianstadske</i>					
	Alder: <i>26 Aar</i>						
	Religion: <i>enang. luth.</i> Confirmeret: <i>ja</i>						
	Kan læse: <i>ja</i> Kan skrive: <i>ja</i>						
	Er = gift, har // Børn, er separeret:						
Sundhetstilstand ved Ankomsten: <i>godt</i>							
Forbrøden hvorfor Fangen er inddømt:			Oplysninger angaaende Fangens foregaaende Lejnet:				
<i>Udelagtighed i Straffemyndighed</i>			<i>for 2 Aars Straffemyndighed</i>				
<i>Gjennemarbejde</i>			<i>afgjorde</i>				
Medbragt i Straffeanstalten.	I Penge eller deslige:			Af Klædningsstykker m. m.:			
				<i>1 Paa, 1 1/2 Paa, 1 Paa, 1 Paa, 1 Paa, 1 Paa, 1 Paa, 1 Paa</i>			

Opførsel.	Straffet.			Staaet paa Listen for Dovenskab.	Oplagt Overarbejdsfortjeneste.			Været paa Sygehuset.		Anmærkning.	
	Datum.	Forsøelse.	Straf.		Datum.	Beløb.	Deraf forbrugt.	Hest.	Datum.		Sygdom.
	<i>17. 6 63</i>	<i>Bøddel 2 Maaned</i>	<i>3 Maaned</i>	<i>18</i>					<i>18</i>	<i>18</i>	<i>17. 6 63</i>
											<i>18. 6 63</i>
											<i>19. 6 63</i>
											<i>20. 6 63</i>
											<i>21. 6 63</i>
											<i>22. 6 63</i>
											<i>23. 6 63</i>
											<i>24. 6 63</i>
											<i>25. 6 63</i>
											<i>26. 6 63</i>
											<i>27. 6 63</i>
											<i>28. 6 63</i>
											<i>29. 6 63</i>
											<i>30. 6 63</i>

Bjørns side i Fangeprotokollen

Her sammenskrevet fra Pag. 234:

**Peder Pedersen Björn**

**Dom No 176/1863 Forbedringshuus Fange No 151**

**Ifølge Lands Overrettens Dom af 15 Septbr 1863 inddømt til**

**Straffearbeide i Forbedringshuset paa 3 Aar**

**Dømt i 1<sup>ste</sup> Instants ved Lollands Nørre Herreds Extraret**

**afleveret til Straffeanstalten den 14de October 1863**

**Straffetiden udløber den 14<sup>te</sup> October 1866, afgaaet den 13 October 1866**

**Signalement:**

Høide: 64½ Tomme    Figur: prop [proportioneret]

Lemmer: Middel    Haar: brunt    Øine: blaa    Næse: alm

Ansigtifarve: sund    Taler: dansk

Ingen særlige kjendemerker

**Generalia:**

**Fødested: Lille Løjtøfte Forsørgelsessted: ibidem**

**Sidste Oph.sted: Øster Carleby**

**Næringsvei: Arbeidsmand    Alder: 26 Aar**

**Religion: evangl luth    Confirmeret: ja    Kan læse: ja    Kan skrive: ja**

**Er gift, har 1+1 Børn    Sundhedstilstand ved Ankomsten: god**

**Tidligere straffet: for Tyverie med 2 Aars Forbedringshuusarbeide. Chvn Vrid-sløselille**

**Forbrydelsen hvorfor Fangen er inddømt: Delagtighed i Indbrudstyverie.**

**Oplysninger angaaende Fangens foregaaende Levnet: Har 2 Brødre og 2 Søstre. Ingen straffede. Ægtefødte. [Bem.: Ja, Peder nåede det. Forældrene blev gift to mdr. før hans fødsel]**

**Medbragt i Straffeanstalten: 1 Skjorte, 1 Par Seler, 1 Vest, 1 Par Buxer, 1 Frakke, 1 par Strømper, 1 Hals?, 1 Par Skoe, 1 Kaskjet**

**Straffet: 3/5 1865. Besiddet Kniv hvilken en Medfange havde solgt ham og som han vidste denne havde funden    Straf: 8 Dage i Celle 156/65**

**Anmærkning:**

15/11 63    tilsk[revet] [skrevet til] Konen i Løjtøfte, Nakskov

14/5 64    Do

14/10 64    Abiltorpe, Nakskov

13/2 65    Do

8/10 65    Konen, Øster Karleby pr. Nakskov

8/2 66    Do

24/2 66    Do

Denne gang kommer Peder altså til at afsone hele straffen på Christianshavn. Det er ikke sikkert at vilkårene og forholdene i anstalten har været meget bedre end ovenfor beskrevet, ombygningen af fængslet foregik fra 1863-1866 og denne gang fik Bjørn ikke nogen afkortelse i straffetiden. Den regel gjaldt kun ved afsoning i cellefængsler som Vridsløse efter loven fra 1857<sup>17</sup>. Vi kan derimod se fra *Stambladet og Straffeprotokollen vedr. disciplinære straffe*, at han i 1865 var idømt 8 dage i strafcelle, fordi han havde købt en kniv af en medfange på trods af, at han vidste, at denne havde fundet kniven. Vi kan også se, at han har skrevet til sin kone Maren Cathrine, lidt bemærkelsesværdigt er det, at der er afsendt to breve i februar 1866. Ud fra de steder brevene er sendt til, kan vi desuden se, at hun har boet forskellige steder, medens han sad i fængsel.

Heller ikke denne gang fortæller Stambladet noget om hvad han tjente ved arbejde i fængslet, men nogle penge må han jo have haft, når han kunne købe en kniv af en medfange. Vi har derimod ikke fundet ud af om de idømte salærer nogensinde er blevet betalt eller hvordan.

Bjørn nåede lige præcis at afsone sin straf efter *Forordningen om Straffen for Tyveri af 1840*. En ny straffelov blev vedtaget 10. februar 1866, straffene for adskillige forbrydelser blev herefter nedsat og antallet af fanger i fængslerne faldt. Fra 1870 blev Straffeanstalten på Christianshavn udelukkende et kvindefængsel.

I de kilder vi har haft til rådighed har vi ikke set, at Bjørn senere har været i alvorlig konflikt med retsvæsenet. Den 13. oktober 1866 kunne han vende tilbage til familien i Øster Carleby. Hvordan de hårde straffe har påvirket ham fysisk og psykisk, kan vi ikke vide.

Krigen i 1864 har ikke sat nogle spor i dokumenterne fra Christianshavns Straffeanstalt, men der ikke nogen tvivl om at de almindelige økonomiske vilkår har været meget dårlige i hele landet herefter.

Hvordan det er gået for Maren Cathrine medens Bjørn sad i Forbedringshus ved vi næsten ingenting om. Noget tyder på, at hun har haft nogle gode faddere, der har støttet op om hende ved at tage Laura i pleje, så Maren Cathrine har kunnet arbejde som tjenestepige og derved tjene til livets ophold. Det har hun måske også kunnet under anden fængselsperiode. Det er jo muligt, at oldefar Rasmus Peder også har været plejebarn i sine første leveår.

Maren Cathrine og Bjørn får efterfølgende tre døtre:

Birtine Eleone født 22.05.1868.

Anna Johanne født 30.05.1870

Kamilla Marie født 07.08.1875

---

<sup>17</sup> som det er nævnt side 17

## Familiens Bopæle efter 1866

Ved hjælp af folketællingerne og kirkebøger er det muligt at følge familien i de følgende mange år, hvor de til stadighed blev boende i sogne omkring Nakskov indtil de, som gamle flytter til Nakskov by og slutter med at bo på Nakskov alderdomshjem.

I FT 1870 bor Peder og Maren Cathrine i et hus med 3 familier i Ø. Karleby, Halsted sogn. Geografisk er det i området lige øst for Løjtofte sogn; men vest for Nordlunde, Bulskovgård nævnes også i det område:

*22. Peder Pedersen Bjørn, M, 32, G, \*Løjetofte S., Huusfader, Arbeidsmand*

*23. Maren Catrine Rasmussen, K, 34, G, \*Sandby, Huusmoder*

*24. Laura Pedersen, K, 11, U, \*Sandby, Barn*

*25. Rasmus Pedersen, M, 6, U, \*Halsted, Barn*

*26. Elenora Bertine Pedersen, K, 1, U, \*Halsted, Barn*

Blandt de øvrige husbeboere er to enlige kvinder, der forsørges af fattigvæsenet og et ældre ægtepar hvor manden er bødker.

Den 6. maj 1875 flytter familien, iflg. tilgangslisten i Herredskirke-Løjtofte, til Løjtofte. Med sig har de et plejebarn, Gustav Pedersen på 2 år. Det er tilsyneladende ikke et familiemedlem; men et plejebarn gav jo også lidt til husholdningen.

Det ser ud til, at Laura flytter til Nakskov; men det er svært at tyde i afgangslisten fra Halsted sogn.

### Mere om Laura senere.

I FT1880 Sandby, Harpelunde by, en gård, fam. 42. De bor nok på gården som husfolk; men listerne fortæller desværre ikke, hvilken gård, stedet hører under, kun at det er i Harpelunde by, og det er den strækning, der er mellem Sandby, ad Harpelundevej mod Skovbølle:

*Peder Pedersen Bjørn, 42, Gift, Husfar, indsidder, daglejer ved agerbruget, født i Løjtofte sogn*

*Maren Katrine Rasmussen, 44, Gift, Hans kone, født i Sandby sogn*

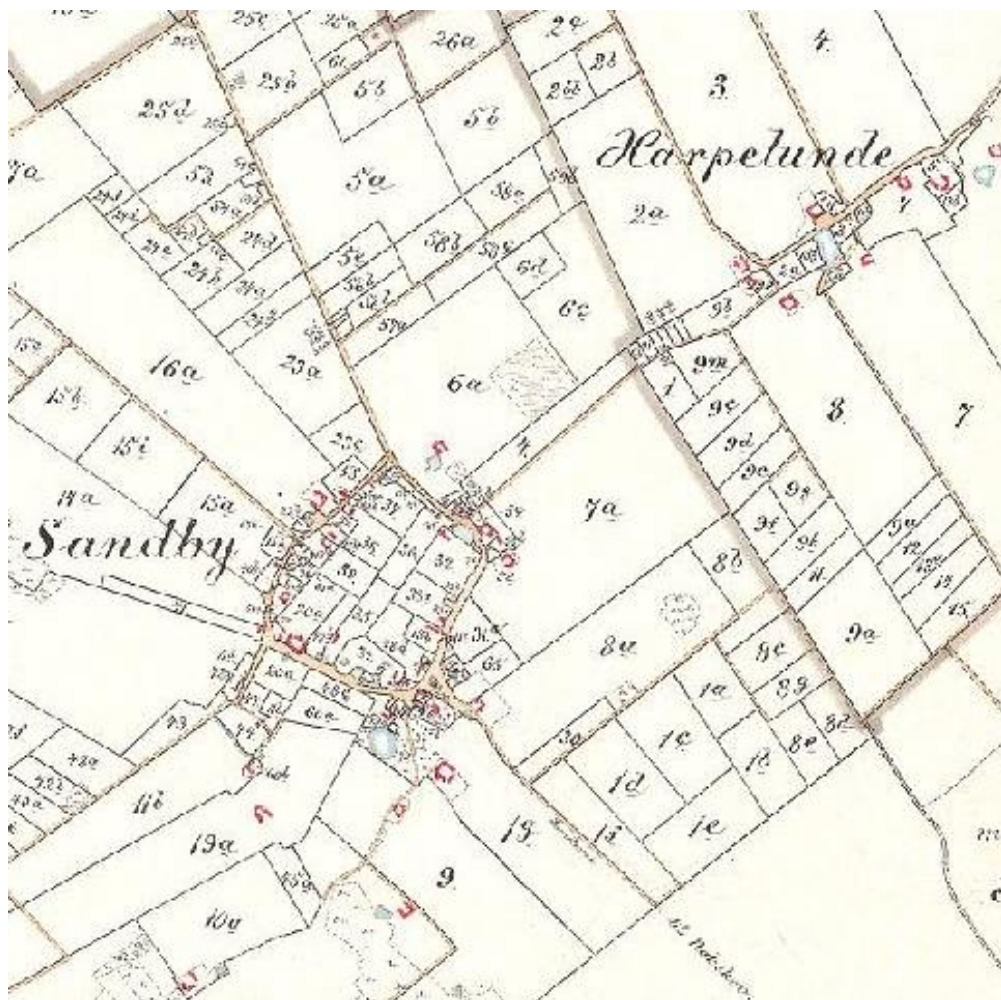
*Berthine Eleonora Petersen, 11, Ugift, Deres hjemmевærende barn, født i Halsted sogn*

*Anna Johanne Pedersen, 9, Ugift, Deres hjemmевærende barn, født i Halsted sogn*

*Kamilla Marie Pedersen, 4, Ugift, Deres hjemmевærende barn, født i Løjtofte sogn.*

Vores oldefar Rasmus Peder er nu flyttet hjemmefra og er sandsynligvis ude og tjene i et af de nærliggende sogne.





Harpelunde by øverst th. Kilde: <https://hkpn.gst.dk> - Sandby sogn, tegnet 1892

I FT-1890 Købelev står der igen ikke matrikelnumre eller andet, så man kan danne sig et indtryk af, hvor i sognet de boede; men der er jo både Købelevgård, Lille Købelev, Roløkkegård, Glostrup - og Vesterbogård, som kunne have røgtre

Det, vi ved er imidlertid iflg. folketællingen 1901, at familien er flyttet til Købelev sogn fra Sandby sogn i 1883:

*Peder Pedersen Bjørn, 52 Aar, Husfader, Huslejer og Røgter i Købelev, boende i Købelev by.*

*Maren Katrine Rasmussen, 54 Aar, Husmoder.*

*Kamilla Marie Pedersen, 14 Aar, Barn.*

*Bernhart Christian Pedersen, 8 Aar, født i Sandby, Plejebarn, Blind og Idiot.  
[bem.: datteren Lauras søn]*

*August Emil Pedersen, 6 Aar, født i Sandby, Plejebarn [bem.: det er Rasmus  
Peder Bjørn og Eline Johansens uægteskabelige søn].*

I 1892, da Lauras søn, Bernhard, dør, bor Peder og Maren Cathrine i et hus under Vesterbogård [hvis nuværende adresse er Præstegårdsvej 55, i kort afstand fra præstegården]



*Vesterbogård, foråret 2018. Stuehuset er bygget 1912, så stedet har set anderledes ud, da familien Bjørn tjente her.*

Vi tror/gætter på, at familien flytter ind i et hus under Vesterbogård, da de flytter fra Sandby sogn tll Købelev sogn, og bor der indtil de flytter ind i en bolig i præstegården.

Men tænk, at de med stor sandsynlighed har haft fire børnebørn i kortere eller længere tid, hvoraf den ene var svært handicappet, plus sandsynligvis både Eline (Rasmus kæreste) og Birthine. Laura ser ud til at køre sit eget løb.

Peder og Maren Cathrine har tidligere haft et plejebarn, så de må have haft overskuddet til det, eller også talte det beløb, et plejebarn fra det offentlige gav, godt til husholdningen.

Ellers var deres egne børn leveringsdygtige i plejebørn.

Laura fødte en søn, Emil i Sandby Fattiganstalt i 1879. Han dør 3 mdr. gammel, og der nævnes ikke noget om, at han er i pleje.

I 1881 føder Laura igen et uægteskabeligt barn, Bernhard Kristian, som er både blind og idiot iflg. folketællingen 1890, se ovenfor, og da han dør i 1892, nævnes det da også, at han er plejebarn i et hus under Vesterbogård [hos Peder og Maren Kathrine].

Laura får endnu tre uægteskabelige børn, før hun bliver gift med de tre børns fader; men dem passer hun tilsyneladende selv.

Vores oldefar, Rasmus Peders første uægteskabelige barn, Peder Julius Christoffersen [med Sara Christina Christoffersdotter], kommer i pleje hos en af sine faddere ved dåben; men Rasmus Peders næste uægteskabelige barn, August Emil [med Eline Johansen] fra 1883, bliver også afleveret hjemme hos Peder og Maren Cathrine.

August var (iflg. Kirstens mor, Emmy) handicappet af at være pukkelrykket, og han blev kun 35 år gammel; men ernærede sig som voksen som skomager. Mænd med sådanne handicaps ernærede sig ofte som skomagere eller skræddere.

Rasmus Peders tredje uægteskabelige barn, John Vallin, blev født i 1885, moderen var igen Eline Johansen, og han blev også sat i pleje hos bedsteforældrene. Dette fremgår af kirkebogen ved hans død syv måneder senere.

Til sidst runder Birthine af med at føde sit første og uægteskabelige barn, Cathrine Johanne i 1892. Birthine bor hjemme hos forældrene, så her bliver hendes datter sikkert også passet.

I FT-1901 Købelev står der, at Bjørnefamilien nu bor i Præstegården. Den gang var præstegården trelænget, og det var jo nok i en af de længer, familien boede.

### Familie 1:

*Stiftsprovst Hans Frederik Helveg, født 1816 i Holsten, enkemand*

*Kapellan og præst Lars Frederik Andersen, født 1826 i Hagedsted ved Holbæk, ugift*

*Husbestyrerinde Margrethe Albertsen, født 1860 i Maribo, ugift*

*Kokkepige Hanne Margrethe Rasmussen, født 1875 i Købelev, ugift  
Stuepige Laura Kristine Skotte Jørgensen, født 1883 i Nakskov, ugift*

*Familie 2:*

*Peder Petersen, født 28/12 1837 i Løjtofte S. Flyttede til Købelev i 1883 fra Sandby. Husfader. Arbejdsmand. Gift 1858. 5 Børn.*

*Maren Kathrine Rasmussen, født 2/9 1835 i Sandby. Flyttede til Købelev i 1883 fra Sandby. Husmoder. Gift 1858. 5 Børn.*

*August Emil Petersen, født 14/8 1883 i Sandby. Flyttede til Købelev i 1883 fra Sandby. Slægtning.*

*[bem.: det er Rasmus Peder Bjørn og Eline Johansens uægteskabelige søn].*

Præstegården har I dag adressen Præstegårdsvej 42, Købelev, 4900 Nakskov

Præstegården er opført i 1760, idet den gamle præstegård i Købelev brændte 25/4 1759, og dermed også de ældste kirkebøger. Den er senest restaureret 1958, så den nu har stråtag og rødt bindingsværk. En væsentlig grund til at Præstegården er bevaret og restaureret er, at de to digtere Poul Martin Møller (1794-1838) og Christian Winther (1796-1876) er vokset op her sammen, idet Poul Martins far var gift med Christians mor i deres andet ægteskab.



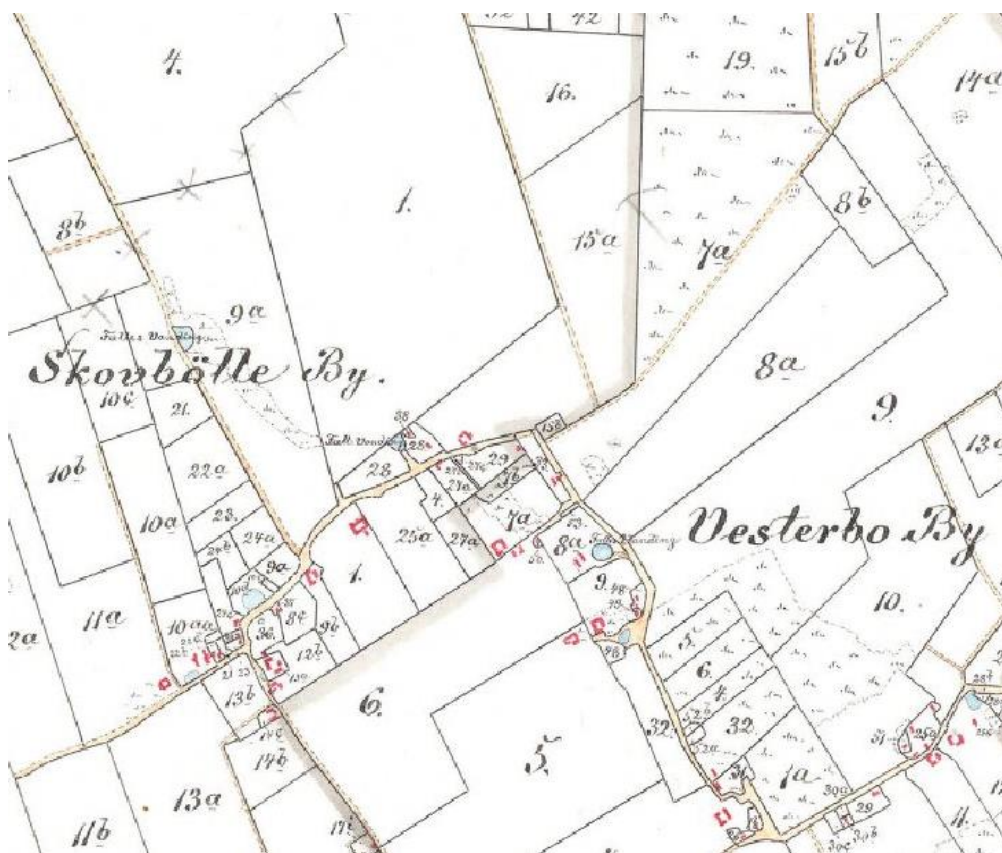
*Købelev præstegård. Foto fra Historisk Sognekort, Købelev. Ravensborg lokalhistoriske Arkivs samling.*

Da vi når frem til Folketællingen i 1906, er det slut med at have flere børne-/plejebørn boende.

FT1906 Købelev, Vesterbo og Skovbølle, fam. 3, Hus under Matr. nr. 15a [Lille Skovbøllegård, Skelstrupvej 10] i Skovbølle

*Fam. 3:*

*Peter Pedersen Bjørn, M, født 28/12 1838, G, Husf., Dagleier ved Agerbruget  
Maren Catrine Pedersen, K, født 2/9 1835, G, Husmoder.*



*Kilde: <https://hkpn.gst.dk> - sognekort Købelev, tegnet 1893. Som det fremgår af kortet, er der mange bebyggede matrikler i Skovbølle og Vesterbo. Sandsynligvis er mange af dem landarbejderboliger, tilhørende de større gårde i området.*

Oplysningen i folketællingen fra 1906 tyder jo på, at Bjørn stadig har arbejdet som daglejer selv om han var 66-67 år. Mon ikke vi kan tro på, at de i alle disse år har holdt sig fri af den deklarerende fattighjælp, men har flyttet rundt efter, hvor der nu har været arbejde at få og boet i arbejdsgivernes huse.

Statistikker over priser og lønninger omkring 1900 viser, at lønnen for ufaglærte mandlige arbejdere i byer var omkring 30 øre i timen og at for eksempel 1 kg rugbrød kostede 15 øre, et pund margarine 60 øre, medens en liter brændevin kunne fås for 40-70 øre.<sup>18</sup> Disse lønninger og priser var ganske vist det, der gjaldt i byerne, niveauet har sikkert på alle måder været lavere på landet.

I 1906 flyttede Bjørn og Maren Cathrine til Nakskov; men hvor de bor indtil de flytter ind på Nakskov Alderdomshjem, har det ikke været muligt at finde ud af. Det fremgår af protokollen over alderdomsunderstøttelse i Nakskov kommune, at de har fået bevilget alderdomsunderstøttelse fra 1/5 1907, det var 120 kr årligt. En ansøgning om forhøjelse fra 18/12 1907 blev nægtet, men dog bevilget fra 1/4 1908 til 180 kr årligt.

Fra 1891 har der i Danmark været en lov om Alderdomsunderstøttelse til værdige trængende udenfor Fattigvæsenet. Det betød, at folk, som ikke havde fået fattighjælp i 10 år inden de fyldte 60 år, var berettiget til alderdomsunderstøttelse uden fattighjælpsvirkning.

## Bjørn og Maren Cathrine på alderdomshjem



Postkort fra Henning Bech Johansens private samling

---

<sup>18</sup> Poul Thestrup: Mark og skilling, kroner og øre



*Postkort fra Henning Bech Johansens private samling*

Den 30. september 1909 flytter Bjørn og Maren Cathrine ind på Naksøvs nye alderdomshjem, der var indviet i 1903.



*Naksø lokalhistoriske Arkivs håndbibliotek*

Alderdomshjemmets regnskab i *Naksø Byråds Forhandlinger* fortæller lidt om forholdene. Der boede cirka 60 personer på hjemmet hvoraf de fleste er kvinder. Der er ansat en forstanderinde, som er økonoma og desuden en sygeplejerske, som tillige er oldfrue. Der er også 5 piger, en køkkenkarl og en fyrbøder. Beboere på alderdomshjemmet fik kost og logi og måske et lille beløb som lommepenge, på regnskabet optræder i hvert fald beløbet kr 818,40 som månedspenge (1 kr om måneden??). Regnskabet fortæller også, at forplejningen kostede 46,5 øre pr. person pr dag.

I.  
Alderdoms hjemmet.

Den 1ste April 1909 var Alderdoms hjemmet beboet af 61 alderdomsunderstøttede Personer.

I Regnskabsaarets Løb er der sket følgende Afgang:

Ved Dødsfald .....	3 Personer
Ved Bortflytning .....	2 "
Ialt...	<u>5 Personer</u>

Der er i samme Tidsrum optaget:

2 Ægtepar .....	4 Personer
Enlige Personer:	
Mænd .....	0 "
Kvinder .....	3 "
Ialt...	<u>7 Personer</u>

Belægningen var derefter den 31te Marts 1910 63 Personer, nemlig 22 Mænd og 41 Kvinder.

Hjemmets Beboere har i Aarets Løb flere Gange været betænkt med Traktement ved festlige Lejligheder af forskellige af Byens Borgere.

5

Der er i Regnskabsaaret til Beboernes og Funktionærernes Bespisning forbrugt bl. a. følgende Naturalier:

Byggryn 475 Pd.,	Medister 12 Pd.
Eddike 5 $\frac{1}{2}$ Potter,	Mælk (skummet og Kærnemælk) 9,913 $\frac{1}{2}$ Potter,
Franskbrød 18 Pd.,	Mælk (sød) 2,051 Potter,
Flæsk 1,735 Pd.,	Margarine 442 Pd.,
Flormel 1,300 Pd.,	Oksekød 3,511 Pd.,
Fløde 308 Potter,	Ost 472 Pd.,
Fedt 16 Pd.,	Puddersukker (Farin) 1,760 Pd.,
Frugtsaft 43 Flasker,	Pølse o. a. Paalæg 109 Pd.
Fersk Fisk for 219 Kr. 5 Øre,	Rugbrød 2760 Pd.,
Grøntsager for 82 Kr. 26 Øre,	Ris og Rismel 451 Pd.,
Havregryn 55 Pd.,	Rosiner 73 Pd.,
Kartofler 22 Tdr.	Sigtebrød 9,640 $\frac{1}{2}$ Pd.,
Kaffe 276 Pd.	Smør 1,870 Pd.,
Kaffetilsætning 85 Pd.,	Salt 460 Pd.,
Kandis 211 $\frac{1}{2}$ Pd.	Sago 200 Pd.,
Klipfisk 555 $\frac{1}{2}$ Pd.,	Svedsker 112 $\frac{1}{2}$ Pd.,
Krydderier for 57 Kr. 3 Øre,	Te 56 Pd.,
Kartoffelmel 80 Pd.,	Ærter 95 $\frac{1}{2}$ Pd.,
Kalvekød 1,359 Pd.,	Æg (foruden egen Produktion) 2 Pd.,
Kød (røget) 21 Pd.,	Øl 10 $\frac{1}{2}$ Td.,
Melis 925 $\frac{1}{4}$ Pd.,	Øl 12,728 halve Flasker.

Til Brændsel og Belysning samt til Vask og Rengøring er brugt:

Kokes 800 Tdr.,	Olie (raffineret) 1 $\frac{1}{2}$ Pot.
Kul 76 Tdr.,	Gas for 390 Kr. 72 Øre,
Petroleum 248 Potter,	Stearinlys 2 Pd.,
Elektrisk Belysning for 642 Kr. 5 Øre,	Sæbe 1,220 Pd.,
	Soda 1,085 Pd.





*Øverst: Sandsynligvis det første personale på Nakskov Alderdomshjem.  
Nederst: Alderdomshjemets køkken i kælderens under bygningen, ca. 1915.  
Nakskov lokallistoriske Arkivs samling.*

### Udgifterne ved Driften af Alderdomshjemmet stiller sig saaledes:

Løn til Økonoma.....	Kr.	600 00
" " Sygeplejersken.....	"	366 66
" " 5 Piger, Køkkenkarl og Fyr- bødere.....	"	1074 00
Varer til Husholdningen.....	"	11129 14
Brændsel og Belysning.....	"	2879 87
Beklædning.....	"	115 51
Vask og Rengøring.....	"	514 14
Medicin.....	"	444 16
Maaanedspenge.....	"	818 40
Vedligeholdelse af Bygninger (ordinært) Eftersyn af hele Bygningen (Snedker-, Maler- og Murer-Arbejde).....	"	1391 97
2506 41		
Vedligeholdelse af Inventar.....	"	909 17
Skatter og Vandafgift.....	"	306 64
Forskellige Udgifter.....	"	353 97
Andel i Løn til Fattiginspektøren.....	"	400 00
	Kr.	23810 04

Fra denne Udgift drages:

1. Refusion fra Kappel  
Kommune for den paa  
Sygeafdelingen indlagte  
*Dorthea Andersen* (fuld) Kr. 391 30
2. Almindelig Refusion fra  
fremmede Kommuner  
for indlagte alderdoms-  
understøttede Personer,  
som andrager ialt..... " 9038 14  
Kr. 9429 44
3. Statskassens Andel af  
At overføre... Kr. 9429 44 Kr. 23810 04

Overført... Kr. 9429 44	Kr. 23810 04
Opholdskommunens $\frac{1}{4}$ for Personer forsørgel- sesberettigede i frem- kommuner..... " 1506 38	
4. Statskassens Refusion for Personer, som er forsørgelsesberettigede i Nakskov..... " 8300 50	19236 32
Nakskov Kommunes Andel i Udgiften ved Driften af Alderdomshjemmet bliver herefter.....	Kr. 4573 72

Opmærksomheden henledes paa de ekstraordinære  
Bygnings-Udgifter.

Udgifterne til Varer til Husholdningen har som  
foran nævnt været ialt 11,129 Kr. 14 Øre, hvilken Ud-  
gift fordelt paa 22,341 Forplejningsdage for alderdoms-  
understøttede Beboere og 2,920 Forplejningsdage for  
Betjeningen, ialt 25,261 Forplejningsdage, udgør pr.  
Forplejningsdag 44,50 Øre.

I Aaret 1904—05 var Udgiften pr. Forplejningsdag 33,10 Ø.

— 1905—06	—	—	37,197 "
— 1906—07	—	—	38,174 "
— 1907—08	—	—	43,183 "
— 1908—09	—	—	46,190 "



*Et hjørne af læsesalen/-stuen på  
alderdomshjemmet, dat. ca. 1910.  
Fotograf: R.P. Adrian, Nakskov.*



*Et eksempel på interiøret på  
beboernes stuer, dat. 1928.  
Fotograf: R.P. Adrian, Nakskov.  
Nakskov lokalhistoriske Arkivs  
samling.*

## Oplysninger i Alderdomshjemmet Stambog:

150

Arbejdsmand Peder Pedersen (Bjørn)  
 født den 28 December 1837 i Løjtøfte Sogn  
 og Hustru Maren Kathrine f. Rasmussdatter  
 født den 2 September 1835 i Sandby Sogn

Forsørgelseskommune: Købeløv  
 Økonomiske Forhold: Ejer intet

Helbredstilstand: [intet noteret]

Personens Forældre:  
 Manden: Peder Pedersen (Bjørn) og Hustru Maren Johanne Hansen  
 Hustru: Maren Madren (Dren) og Hustru Kirstine Christensen

1/10/02	tilsluttet aarlig 120 Sk fra 1/10/02	1/2 1907 nykjøbt Løjtøfte			
1/3 1908	forhøjet til aarlig 180 Sk fra 1/4 1908				
1/2 1909	forhøjet oplystet paa Alderdomshjemmet				
	Eftersat paa Alderdomshjemmet, 30/9 1909				
	Hustruen død 3/4 1912				
1/2 12	Eftersat paa Løjtøfte 54, 54. Manden død 3/11 1915. Nykjøbt Løjtøfte				
1/1 09	den Løjtøfte paa Alderdomshjemmet				
12/4 12	den Løjtøfte paa Alderdomshjemmet				
4/1 15	den Løjtøfte paa Alderdomshjemmet				

Arbejdsmand Peder Pedersen (Bjørn)  
 født den 28 December 1837 i Løjtøfte Sogn  
 og Hustru Maren Kathrine f. Rasmussdatter  
 født den 2 September 1835 i Sandby Sogn  
 Forsørgelseskommune: Købeløv  
 Økonomiske Forhold: Ejer intet  
 Helbredstilstand: [intet noteret]  
 Personens Forældre:  
 Manden: Peder Pedersen (Bjørn) og Hustru Maren Johanne Hansen

*Konens: Rasmus Madsen (Greve) og Hustru Birthe Kirstine Christensen*

*19/6 1907 tilstaaet aarlig 120 Kr. fra 1/5 1907. 18/12 1907 nægtet Forhøjelse*

*18/3 1908 forhøjet til aarlig 180 Kr. fra 1/4 1908*

*15/9 1909 bevilget Optagelse paa Alderdomshjemmet*

*Optaget paa Alderdomshjemmet 30/9 1909*

*Hustruen død 3/4 1912*

*12/4 12 Begravelseshjælp Konen 54,34. Manden død 5/11 1915. Vagt 2 Kr.*

*16/9 09 Anm. Incl. fra Alderdomshj.*

*12/4 12 Anm. Dødsfald Hustruen og Begravelseshjælp 54 Kr. 34 Øre*

*8/11 15 Anm. Dødsfald.*

Da de flyttede ind på hjemmet, blev der lavet en registrering af medbragte effekter (med henvisning til side 150 i Stambogen). Her Pag. 93:

Hænder og 150.		Arbejdsmand Peder Pedersen (Bjørn)		93.
	Værdi		Værdi	
1 Dobbelt seng med Maadratser	25 Kr.	1 Dobbelt seng med Maadratser	25 Kr.	
1 Klædeskab	15 -	1 Klædeskab	15 Kr.	
1 Chatol	25 -	1 Chatol	25 Kr.	
1 Bord	10 -	1 Bord	10 Kr.	
2 Træstole	6 -	2 Træstole	6 Kr.	
1 Rørstol	2 -	1 Rørstol	2 Kr.	
3 Dynner	60 -	3 Dynner	60 Kr.	
2 korte Hovedpuder	10 -	2 korte Hovedpuder	10 Kr.	
1 lang Hovedpude	6 -	1 lang Hovedpude	6 Kr.	
2 Par Lagner	24 -	2 Par Lagner	24 Kr.	
6 Pudevaar	12 -	6 Pudevaar	12 Kr.	
1 Sengetæppe	2 -	1 Sengetæppe	2 Kr.	
3 Sæt mdl. Gangtøj	70 -	3 Sæt mdl. Gangtøj	70 Kr.	
5 Skjorter	10 -	5 Skjorter	10 Kr.	
3 Par Underbenklæder	6 -	3 Par Underbenklæder	6 Kr.	
3 Stk. Uldtrøjer	6 -	3 Stk. Uldtrøjer	6 Kr.	
2 Kjoler	25 -	2 Kjoler	25 Kr.	
2 Skjorter	8 -	2 Skjorter	8 Kr.	
3 Klokker	9 -	3 Klokker	9 Kr.	
2 Par kvlg. Benklæder	4 -	2 Par kvlg. Benklæder	4 Kr.	
6 Chemiser	12 -	6 Chemiser	12 Kr.	
3 Sæt Fodtøj	24 -	3 Sæt Fodtøj	24 Kr.	
1 Regulatoruhr	20 -	1 Regulatoruhr	20 Kr.	
1 Væggeuhr	4 -	1 Væggeuhr	4 Kr.	
1 Lommeuhr	10 -	1 Lommeuhr	10 Kr.	
2 Skilderier	4 -	2 Skilderier	4 Kr.	
1 Spejl	3 -	1 Spejl	3 Kr.	
Glas og Porcelain	15 -	Glas og Porcelain	15 Kr.	
Nipsting	5 -	Nipsting	5 Kr.	
1 Symaskine	15 -	1 Symaskine	15 Kr.	
2 Hatte	5 -	2 Hatte	5 Kr.	
2 Huer	3 -	2 Huer	3 Kr.	
I alt	455 Kr.	I alt	<u>455 Kr.</u>	



Regulatorur, som findes i mange udformninger. Deres har måske været mere enkelt.

*Kirsten fortæller: ”dette ur minder meget om det ur, der var hos mormor og morfar [Katrine og Ejnar], da de boede i Skovvænget. Uret fik senere en mere moderne urkasse, da de flyttede til Klørvænget. Uret har jeg senest set hos moster Ebba.”*

En anden genstand på Inventarlisten er værd at bemærke: Det er **symaskinen**. Vi kan forestille os, at Maren Cathrine ved hjælp af den har skaffet sig nogle lommepenge, som har gjort godt for husholdningen. Symaskinen genkender vi i hvert fald som et værdsat inventar og instrument både hos mormor Katrine og hos døtrene Else og Erna, hvor flittig syning til familie og venner også skaffede dem kærkomne lommepenge.

Ved folketællingen i 1911 lever både Bjørn og Maren Cathrine stadig og de bor fortsat på Alderdomshjemmet.

Folketællingen 1911, Gasvej, Nakskov Alderdomshjem

Navn:	Alder:	Status:	Stilling	Fødested:
Peter Petersen Bjørn	18331218	G	Beboer	Løjtøfte
Maren Cathrine Bjørn	18350902	G	Beboer	Sandby

31	Peter Petersen Bjørn	M.	1833	G.	Løjtøfte	1902	Kapellet
32	Maren Cathrine Bjørn	K.	1835	G.	Sandby	1904	—

Den 3. april 1912 døde Maren Cathrine 76 ½ år gammel.



19

Anmeldt ved *Cl. riktoren*  
 19 Kl. / begravet  
 Kr. 0.

Fulde Navn *Maren Cathrine Pedersen*  
 Egen- eller Forældrenes Stilling og Næringsvej *Pedersen (Pedersen) Rindøvej, Rindøvej, Rindøvej, Rindøvej*

Alder *76* Født *23. 11. 38* Bopæl *Cl. riktoren* Dødssted *Cl. riktoren* Dødsdag *3/12*

Ugift *Ægteskabelig Stilling* Den afdøde bringes i Kapellet (Kirken) *34* dagen den *34* 19 Fmd. Kl. Eftmd. Kl.

Ligvogn meder ved Ligbærerne meder ved

---

Jorden (Kv. *25* Skifte Nr. *63/209*) Køb Formyelse Kr. 0.

Overordentlig Udgravning Overordentlig Dybde Gravens Udsmykning

Ligvogn Ligbærerne

Begravelse fra Kirken

Kirkekonerne		Belysning		Varme		Ligteppe	Orgelspil		Kordægen	Koret
Rengøring	Udsmykning	Fuld	Delvis	Konstanter	Fyr-bølsten		Organisten	Bidgestyrelsen		

Begravelse fra Kapellet

Rengøring af		Kendteplade med Lys og Flør	Orgelspil	Kordægen	Koret	Klokke ringning	Politi	Monument	Ligsten	Gitter	
Kapellet	Orgelstuen										
						3 Kl.	2 Kl.				

Afgift til Begravelseskontoret *4*  
*12*  
*K*

Maren Cathrines begravelsesattest i begravelsesprotokollen. Nakskov lokalhistoriske Arkiv.

At vor kære Fader og Svigerfader, **Peter Petersen Bjørn**, er afgaaet ved Døden paa Nakskov Alderdomshjem den 5. ds. i en Alder af 78 Aar, bekendtgøres herved for deltagende Slægt og Venner.

**Børn og Svigerbørn.**  
 Begravelsen er bestemt til Onsdagen den 10. ds. Kl. 1<sup>1</sup>/<sub>4</sub> fra Kapellet.

3224

Den 5.11.1915 døde Peter Pedersen Bjørn. Børn og Svigerbørn indrykkede denne annonce i avisen.

Begge dødsannoncer fundet i avisen *Socialdemokraten*. Samtlige årgange findes på Nakskov lokalhistoriske Arkiv



Næsten 78 år blev vores tipoldefar. Det må man sige var en temmelig høj alder at opnå i betragtning af de dårlige levevilkår, han startede sin barndom og ungdom med. Livet som landarbejderfamilie i slutningen af 1800-tallet har givet været spartansk og i vores forstand meget fattigt. Vi vil vælge at tro, at han er kommet rimeligt gennem livet med et godt helbred og med god støtte fra Maren Cathrine igennem deres 54 år lange ægteskab.

Som nævnt fik Bjørn og Maren Cathrine 4 døtre og 1 søn, der er vores oldefar Rasmus, om ham og alle hans efterkommere kan flere oplysninger findes i: *Farmor - hvorfor hedder du egentlig Bjørn?*

Boet udlagt for Begravelsesomkostningerne  
(se Skifteprotokol Fol 133 for 18/11 1915)

Ar 109 - 1917/16  
Ole Becher  
Aar 1915 den 18 November mødt Arbmnd Rasmus Peter Petersen af Ny Krukholm til Protokollen i Anledning af Skifte efter sin den 5 ds. paa herværende Alderdomshjem afdøde Fader alderdomsunderstøttet Arbejdsmand Peter Petersen (Bjørn) som hensad som Enkemand.  
Boet udlagt udvds Løn for Begravelsesomkostningerne.  
Rasmus Peter Petersen  
Ole Becher

Dokumentet for skiftet efter Peder Pedersen Bjørn underskrevet af sønnen Rasmus Peter Petersen, hvor det fremgår at boet skal dække begravelsesomkostninger.

Aar 1915 den 18 November mødt Arbmnd Rasmus Peter Petersen af Ny Krukholm til Protokollen i Anledning af Skifte efter sin den 5 ds. paa herværende Alderdomshjem afdøde Fader alderdomsunderstøttet Arbejdsmand Peter Petersen (Bjørn) som hensad som Enkemand.

Boet udlagt nævnte Søn for Begravelsesomkostningerne.

Rasmus Peter Petersen

Ole Becher.



*Alderdomshjemmets beboere fotograferet foran bygningen i perioden 1915-25. Nakskov lokalhistoriske Arkivs samling.*